

KOMMUNALA STÖD OCH BIDRAG

till civilsamhällesorganisationer

mucf

Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

Förord

Den här rapporten har tagits fram för att översiktligt beskriva den kommunala bidragsgivningen till civilsamhällets organisationer. Detta för att kunna spegla den mångfald som finns inom den kommunala sektorn och för att lyfta fram det utvecklingsarbete som pågår runtom i kommunerna. Rapporten bidrar med kunskapsunderlag och inspiration till hur kommuner kan arbeta med att öka samsyn, enhetlighet, samordning och transparens i deras bidragsgivning till lokala civilsamhällesorganisationer.

Ett syfte med rapporten har också varit att möta det stora intresse som finns inom den kommunala sektorn av att få ett kunskapsunderlag kring hur de kan underlätta och skapa goda villkor för civilsamhället att utveckla sin verksamhet.

Rapporten vänder sig till dig som vill veta mer om hur kommunerna arbetar med bidragsgivning och stöd till och samverkan med det civila samhällets organisationer och till dig som vill ta del av inspirerande exempel på olika former av styrning och samverkan som genomförs i kommuner.

Kommuner kan arbeta på olika sätt för att stärka det lokala civilsamhällets förutsättningar och villkor. Det sker bland annat genom samråd, dialogträffar, bidragsgivning, och genom idéburna offentliga partnerskap (IOP). Kommunerna har kommit olika långt i sin styrning av och samsyn kring den kommunala bidragsgivningen till det lokala civilsamhället och det finns potential att utveckla arbetet. Rapporten visar också att flera kommuner efterfrågar mer kunskap om goda erfarenheter, inspiration från andra, information, utbildning samt metodstöd.

Kommunerna som har deltagit i undersökningen har besvarat enkätfrågor och i öppna frågor även beskrivit erfarenheter av utvecklingsarbete som rör bidragsgivning till civilsamhället. Kommunerna beskriver i rapporten:

- Samordningen av bidrag i kommunerna
- Olika bidrag som lokala civilsamhällesorganisationer kan söka
- Dialogen och kontakten med de lokala civilsamhällesorganisationerna
- Arbetet med förändring och förenkling av bidrag till civilsamhället

Rapporten har tagits fram på avdelningen för kunskapsstöd och uppdraget har letts av utvecklingsledare Omar Nur. Enkätundersökningen som ligger till grund för rapporten har genomförts av Susanne Wallman Lundåsen, docent i statsvetenskap vid Linköpings universitet. MUCF vill rikta ett stort tack till alla kommuner som medverkat i arbetet och delat med sig av sina erfarenheter.

Lena Nyberg, generaldirektör
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
1. Stöd och bidragsgivning i kommunerna	8
Begreppsdefinitioner	8
2. Politiken för det civila samhället	9
Vägledande principer	9
3. Synen på offentliga bidrag till civilsamhället	14
Offentliga bidrag och synen på civilsamhället	14
Sårbarhet och utvärderingar	15
Tidigare analyser av kommunala bidrag till civilsamhället	16
Slutsatser från tidigare studier	17
4. Kommuners bidrag till det civila samhällets organisationer	19
Kommuner	19
5. Villkor i den kommunala bidragsgivningen	21
6. Datainsamling	22
7. Kommuner som besvarat enkäten	23
8. Resultat från enkätstudien	24
Mandat att fatta beslut om bidrag	23
Typ av bidrag	25
9. Särskilda satsningar	30
10. Samordning av bidrag i kommunerna	32
11. Dialog och kontakter	35
12. Kommuners arbete med förändring och förenkling av bidrag till civilsamhället	35
Digitalisering	35
Förenklade administrativa rutiner	35
Ökad dialog och tillgänglighet	38
13. Avslutande diskussion	39
14. Förslag på insatser som MUCF kan arbeta vidare med	42
Kunskapsutveckling	42
Information	43
15. Referenser	45
16. Bilagor	47

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att beskriva den kommunala bidragsgivningen och stödet som kommuner ger till civilsamhällets organisationer lokalt. Detta för att spegla den mångfald som finns inom den kommunala sektorn och för att lyfta fram det utvecklingsarbete som pågår runt om i kommunerna. Syftet med rapporten är också att ta fram kunskap och inspirera genom att bidra med exempel på hur kommuner arbetar med att öka samsyn, enhetlighet, samordning och transparens i bidragsgivning till civilsamhällesorganisationer.

I rapporten presenteras resultatet från enkätundersökningen som har besvarats av företrädare för olika delar av den kommunala förvaltningen som hanterar bidrag till civilsamhället. Sammantaget hade 122 ifyllda enkäter inkommit från 113 kommuner vid datainsamlingens slut vilket motsvarar en svarsfrekvens på 42 procent. Sammanställningen av enkätsvaren visar på att en stor majoritet av kommunerna framför allt beviljar bidrag till ideella föreningar och verksamheter som rör barn och ungas fritidsaktiviteter. Vidare visar resultaten på att det är jämförelsevis ovanligt att kommunerna erbjuder organisationsbidrag till verksamheter för och med socialt utsatta grupper. Enkätsvaren visar också att det är relativt ovanligt att kommunerna har bidrag som är möjliga att söka för andra än ideella föreningar. Det förekommer även att nätverk som inte är formella organisationer kan medverka i ansökningar om projektmedel tillsammans med ideella föreningar och även i samverkan med studieförbund. Enkätsvaren pekar på vissa skillnader mellan olika typer av kommuner i vilka former av bidrag de erbjuder. Tendensen är att storstadskommunerna i lägre utsträckning erbjuder organisationsbidrag men att storstadskommunerna oftare erbjuder utvecklingsbidrag. Analyserna ger också vid handen att en klar majoritet av kommunerna har direkta och enskilda kontakter med civilsamhällesorganisationerna i frågor som rör bidrag. Däremot var det färre som uppgav att de har regelbundna träffar för en större grupp av organisationer. Att kommunerna uppfattar att de lokala civilsamhällesorganisationerna har ett värde återspeglas också i att de beviljar dem olika former av stöd via bidrag.

Långsiktighet och förutsägbarhet kring finansiering är av stor vikt och ger civilsamhället förutsättningar för att kunna utveckla verksamheterna. Det kommunala stödet och bidragsgivningen är en viktig del för att lokala civilsamhällesorganisationer ska kunna bedriva verksamhet, utvecklas och därigenom bidra till demokrati, välfärd, folkhälsa, gemenskap och social sammanhållning.

Inledning

Den här rapporten har tagits fram för att beskriva den kommunala bidragsgivningen och stödet som kommuner ger till civilsamhällets lokala organisationer. Detta för att kunna spegla den mångfald som finns inom den kommunala sektorn och för att lyfta fram det utvecklingsarbete som pågår runtom i kommunerna. Syftet med rapporten är också att ta fram kunskap och inspirera genom att bidra med exempel på hur kommuner arbetar med att öka samsyn, enhetlighet, samordning och transparens i bidragsgivning till civilsamhällesorganisationer.

Studier har pekat på att det svenska organisationslivet länge har haft en nära relation till det offentliga (till exempel Lundberg, 2012; Öberg m.fl., 2011). Detta har kommit till uttryck både genom organisationernas deltagande i den politiska processen och möjlighet till inflytande över politik men också genom ett aktivt uppmuntrande till engagemang i civilsamhället från det offentliga.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, är förvaltningsmyndighet för frågor som rör ungdomspolitik och politiken för det civila samhället. Myndigheten verkar för att målen inom ungdomspolitik och politiken för det civila samhället uppnås genom bland annat att ta fram, samla, sprida kunskap och samverka med myndigheter, kommuner, regioner och det civila samhällets organisationer samt fördela statsbidrag till civilsamhällesorganisationer.

En målsättning för politiken för det civila samhället är att adressera det civila samhällets förutsättningar att verka. En grundläggande förutsättning för att verka för många civilsamhällesorganisationer är finansiering. Bidrag till det civila samhället från det offentliga utgör en stor del av det civila samhällets totala finansiering. Kommuners stöd och bidrag till det civila samhället spelar ofta en mycket viktig roll. Stöden ges i olika former, varav aktivitetsbidrag, utvecklingsbidrag, verksamhetsbidrag och projektbidrag utgör de vanligaste. Bidragen ger möjligheter till ett levande föreningsliv som engagerar medborgare inom flera områden. Därutöver erbjuder många kommuner även indirekta stöd i form av reducerade eller slopade hyror av kommunala anläggningar som nyttjas av exempelvis idrottsföreningar. Civilsamhället ger också människor möjligheter att organisera sig kring gemensamma intressen och grupper tillfällen att göra sig hörda i samhället. Dessutom bidrar många föreningar med verksamheter som är viktiga komplement i välfärden och de politiska kommunala målen.

Stöd och bidrag kan komma från flera olika delar av den kommunala förvaltningen och flera olika nämnder inom en och samma kommun. Om flera olika delar av den kommunala förvaltningen och flera olika nämnder är inblandade i att fördela föreningsbidrag kan det interna behovet av samsyn, samordning och tydligare direktiv öka. Detta kan hanteras genom exempelvis ett kommunövergripande ramverk eller en policy för bidragsgivning. En sådan policy eller ramverk kan exempelvis underlätta för ett mer likvärdigt bemötande och likvärdig bedömning oavsett vilken förvaltning som civilsamhällesorganisationerna kommer i kontakt med. Därutöver kan gemensamma riktlinjer möjliggöra koordinering av vilka civilsamhällesorganisationer som beviljas bidrag. Det

handlar således både om möjliga förenklingar för civilsamhällesorganisationer som vill söka bidrag samt att underlätta administrationen och koordineringen mellan olika handläggare inom kommunen. Vidare kan det finnas ett behov av att kommuner som vänder sig till lokala civilsamhällesorganisationer analyserar vilken information som ges i syfte att se om den kan tydliggöras och/eller förenklas. Det kan exempelvis handla om sådant som rör att begrepp och tilltal används på ett liktydigt sätt, att sökvägar för att nå information på kommunens webbplats är relevanta för det lokala civilsamhället samt vilken information som finns att tillgå om kommunala bidrag.

I takt med att samhället i stort förändras genomgår även det civila samhället förändringar, både avseende dess sammansättning och former och vad gäller dess roll i förhållande till samhället i stort. Kunskap om dessa förändringar kan bidra till att skapa en bakgrundsbild som kan fördjupa förståelsen när det gäller det civila samhällets verksamhet, utveckling och roll inom olika sakområden.

Kommunerna arbetar olika när det gäller hur stödet till föreningslivet ges, hur de styr och följer upp stödet och hur/om resultat kan verifieras utifrån de insatser som görs. Rapporten visar att flera kommuner efterfrågar bland annat att möjligheter att få ta del av andras goda erfarenheter, information, utbildning och metodstöd i frågor som rör stöd till det lokala civilsamhället.

1. Stöd och bidragsgivning i kommunerna

Begreppsdefinitioner

Civilsamhället beskrivs i den nationella politiken för det civila samhället som en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Civilsamhället består av en formaliserad och en icke-formaliserad del. Inom den formaliserade delen av civilsamhället finns ett antal olika organisationsformer, där de vanligaste är ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser, ekonomiska föreningar, aktieföretag med särskild vinstutdelningsbegränsning samt samfälligheter och samfällighetsföreningar.

Organisationsbidrag är ett generellt bidrag till en organisation inom det civila samhället där bidraget inte avgränsas till särskilda verksamheter. Bidraget kan också användas till kanslikostnader.

Projektbidrag är ett riktat bidrag till en i tid avgränsad specifik verksamhet.

Särskilda satsningar är satsningar på verksamheter för avgränsade grupper eller särskilda typer av aktiviteter som kommunerna valt att stödja.

Uppdragsersättning är full ersättning, eller i princip full ersättning, för en verksamhet som staten och en organisation inom det civila samhället kommer överens om att organisationen ska bedriva. Uppdragsersättningar är således inte bidrag i egentlig mening, utan ersättningar som styrs av uppdrag eller avtal mellan parterna, till exempel IOP.

Utvecklingsbidrag är riktat bidrag till föreningar som vill genomföra projekt, evenemang eller verksamhetsutveckling.

Verksamhetsbidrag är ett riktat bidrag till en viss eller till flera angivna verksamheter som organisationen bedriver.

2. Politiken för det civila samhället

Målet med den statliga politiken för det civila samhället är att underlätta för det civila samhället att fortsätta vara en viktig del i demokratin – att göra människor delaktiga och att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden. Detta sker i dialog med det civila samhällets organisationer.

I den nationella politiken för det civila samhället beskrivs civilsamhället som ”en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen.”

Civilsamhället består av en formaliserad och en icke-formaliserad del. Inom den formaliserade delen av civilsamhället finns ett antal olika organisationsformer, där de vanligaste är ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser, ekonomiska föreningar, aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning samt samfälligheter och samfällighetsföreningar. Civilsamhället har många olika roller och fungerar som röstbärare för olika intressen och opinionsbildare i den offentliga debatten. Delar av civilsamhället ger även rekreation och service till medborgarna och vissa utför även tjänster på uppdrag av det offentliga.

Vägledande principer

Den nationella politiken för det civila samhället innefattar sex politikområden som ska beaktas för att skapa goda förutsättningar för civilsamhällets organisering och samverkan med det offentliga¹

1. Självtändighet och oberoende

Principen om självständighet och oberoende innebär att idéburna organisationer och verksamheter ska kunna formulera sitt uppdrag i samhället utifrån organisationens egen värdegrund. De ska även kunna vara självständiga som röstbärare när de samverkar med andra aktörer och de ska kunna inta en kritiskt granskande roll som röstbärare och opinionsbildare. Denna roll ska civilsamhället kunna ta utan att riskera sin samverkan med eller sitt ekonomiska stöd från det offentliga. Det är relevant att studera organisationerna och deras medlemmars möjligheter att självständigt bedriva sin verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning från offentliga. En viktig aspekt är vilka system som finns för offentliga bidrag till det civila samhällets organisationer som är verksamma inom olika områden.

Det offentliga har ett stort intresse av det civila samhället som utförare av olika tjänster som annars utförs inom den offentliga sektorn. Men denna typ av uppdrag bör inte få inkräkta på organisationernas självständighet och oberoende. Det bör till exempel undvikas att det civila samhällets organisationer blir så beroende av uppdragen att deras roll som självständiga opinionsbildare och röstbärare begränsas på grund av farhågor att de kan komma att förlora uppdrag.

¹ Se sidor: 44–60, prop. 2009/10:55

Det civila samhällets självständighet och oberoende, samt dess förmåga att utifrån denna självständighet kritiskt granska den offentliga sektorn och bevaka olika gruppers intressen, utgör ett värde som är fundamentalt för demokratin.

2. Dialog

Civilsamhällets aktörer ska ha möjlighet att föra dialog med offentliga aktörer och därmed hävda sina intressen och framföra synpunkter som kan bidra till ett bättre beslutsunderlag. Dialogen ska vara öppen, ömsesidig, återkommande och inkluderande. Syftet med dialogen mellan det offentliga och civilsamhället är att bredda och fördjupa beslutsunderlag och bidra till att skapa ömsesidig förståelse och förtroende. Eftersom alla människor är beroende av offentliga beslut och insatser är det viktigt att de berörda själva eller genom sina intresseorganisationer kan hävda sina rättigheter och intressen. Det kan också vara ändamålsenligt och värdefullt att vidga dialogen till organisationer som inte är direkt berörda, utan som mer allmänt bevakar eller verkar inom ett visst område och som kan bidra med information och synpunkter.

3. Kvalitet

Principen om kvalitet kan tillämpas inom alla områden där offentlig verksamhet utförs av aktörer inom det civila samhället, inte endast inom det sociala området. Principen om kvalitet innebär också att ideell verksamhet som bedrivs på offentligt uppdrag bör kunna följas upp och utvärderas för att synliggöras, utvecklas och jämföras med andra aktörer. Samtidigt bör det klargöras att principen om kvalitet endast är relevant för det civila samhällets organisationer när de utför tjänster på uppdrag från det allmänna, inte för deras roll som röstbärare och opinionsbildare. Den uttrycker också ett erkännande av att det kan vara ett egenvärde och en kvalitet i sig att en tjänst eller service tillhandahålls av en idéburen organisation som agerar utifrån en viss värdegrund. Det offentliga ska skapa goda förutsättningar för civilsamhället att delta i upphandlingar.

4. Långsiktighet

Det offentliga ska verka för att civilsamhällets aktörer har goda möjligheter till en långsiktig och trygg verksamhet. Detta gäller både stödformer, lagstiftning och rutiner för samverkan. Inom ramen för ett system för redovisning och uppföljning utifrån olika sakområden är det främst de många och skiftande systemen för bidrag till det civila samhällets organisationer som det är angeläget att förhålla sig till. Bidragssystem bör präglas av stabilitet för att det ska vara möjligt för organisationerna att planera, bedriva och utveckla sin verksamhet på ett långsiktigt sätt. När förändringar trots allt behöver genomföras är det viktigt att information om detta sprids till det civila samhället i god tid. Eventuella planer på förändringar bör diskuteras i god tid med det civila samhällets organisationer.

5. Öppenhet och insyn

Principen om öppenhet och insyn innebär att offentliga aktörer ska visa öppenhet och ge det civila samhället insyn i processer som rör beslutsfattande. Den innebär även att organisationer som mottar offentliga bidrag bör uppvisa öppenhet och ge det offentliga möjlighet till insyn i verksamheten i samband

med uppföljning av hur bidragen har använts. I principen betonas att det offentliga krav på insyn ska avvägas mot organisationernas rätt till självständighet och integritet.

Principen om öppenhet och insyn innebär även att föreningen inte får vägra någon inträde eller utesluta någon som delar föreningens målsättning och följer dess stadgar. Med andra ord gäller ett krav på öppenhet avseende medlemskap för ett stort antal ideella föreningar. När det gäller verksamhet som bedrivs med stöd från stat, region eller kommun, dvs. med stöd av skattemedel, är det visserligen rimligt och eftersträvansvärt att själva verksamheten och ekonomin beskrivs öppet av den bidragsmottagande organisationen, till exempel i form av redovisningar som granskats av revisorer.

Det offentliga ska verka för transparens i beslutsprocesser och verksamhet och ge civilsamhället möjlighet till insyn i dessa. Civilsamhället bör på samma sätt, när dess verksamhet finansieras av offentliga medel, kunna redovisa hur medlen används och ge myndigheter möjlighet till rimlig insyn. Båda parter ska ges förutsättningar till öppenhet och förtroende i samverkan.

En ömsesidig öppenhet mellan den offentliga sektorn och det civila samhället avseende verksamhet som bedrivs med offentliga medel bör kunna bidra till en relation som präglas av förtroende.

6. Mångfald

Det offentliga ska underlätta en mångfald av aktörer, organisationsformer och samverkansformer i civilsamhället. Civilsamhället bör omfatta människor från hela befolkningen. Principen om mångfald bör även genomsyra förhållandet mellan det offentliga och det civila samhället mer allmänt, dvs. även utanför det sociala området. Regelverk, bidragssystem med mera bör med andra ord ge utrymme och förutsättningar för en rad organisationsformer inom det civila samhället, liksom för många former av relationer mellan det offentliga och det civila samhället. Det civila samhället med sin mångfald av aktörer spelar en betydelsefull roll på en rad områden, såsom i demokratiskt hänseende, för folkbildningen, utvecklingspolitiken, kulturlivet och andra områden, och det är generellt sett önskvärt att det civila samhället kan verka inom dessa olika områden genom en mångfald av aktörer.

Det bör finnas goda möjligheter och alternativa former för det civila samhällets organisationer att genomföra arbete på uppdrag från den offentliga sektorn. System för bidrag och ersättningar till ideella aktörer bör inte låsa in dem i en bestämd form som försvårar utveckling och expansion. Information om regler och bidragssystem som rör det civila samhället bör vara lättillgänglig och lättfattlig. Upphandlingsförfaranden med mera bör genomföras så att även det civila samhällets organisationer har möjlighet att lämna anbud och träffa avtal om till exempel välfärdstjänster.

Många civilsamhällesorganisationer är beroende av offentlig finansiering. Denna finansiering är en förutsättning för goda och långsiktiga möjligheter att bedriva verksamhet, vilket i sin tur bidrar till demokrati, välfärd, folkhälsa, gemenskap och social sammanhållning. Det ligger i både det offentliga och det civila samhällets intresse att värna bidragssystemens legitimitet. Det är därför viktigt att offentliga medel följs upp och kontrolleras så att skattemedel går till den verksamhet som avsågs med bidraget.

Utveckling och uppföljning med utgångspunkt i sex centrala principer

Politiken för det civilsamhälle samhället vilar på sex centrala principer som har formulerats i samråd med civilsamhällets organisationer och syftar till att vägleda ansvars- och rollfördelningen i praktiken.

Kommunerna kan följa upp sina insatser inom ramen för politiken för det civila samhället utifrån de sex centrala principer:

- självständighet och oberoende
- dialog
- kvalitet
- långsiktighet
- öppenhet och insyn, samt
- mångfald.

Figur 1 Principer för stöd till civilsamhället.

Principerna är avsedda att bidra till långsiktighet och förutsägbarhet i relationerna mellan de olika aktörerna. De ligger också väl i linje med det övergripande mål som finns för politiken för det civila samhället och kan ses som ett sätt att konkretisera målets innebörd.

Det civila samhället berörs därmed av en rad olika bidragssystem, samrådsformer och förutsättningar för uppdrag samt villkor i övrigt. Det är därför angeläget att utifrån de förhållanden som råder inom dessa områden skapa en samlad bild av de lokala civilsamhällesorganisationernas villkor.

För att skapa en sådan överblick är det nödvändigt med regelbunden information om vilka villkor som råder för det lokala civila samhället inom olika områden, till exempel avseende bidragssystem, möjligheterna att verka och utföra tjänster och service samt former för dialog och samråd. Detta förutsätter i sin tur redovisning och uppföljning med hjälp av underlag från de olika sakområden där civilsamhällesorganisationerna verkar. Inom ramen för en sådan uppföljning kan det även finnas behov av att konkretisera målets innebörd. Detta kan lämpligen ske med utgångspunkt i frågor som de lokala civilsamhällesorganisationerna själv lyft fram som särskilt centrala.

De sex principerna kan också utgöra underlag till hur kommunen arbetar med civilsamhällesfrågor. Det innebär att de sex principerna kan användas i dialoger, bidragsgivning, samverkan, rapporter och i viss mån i ett uppföljningsarbete.

3. Synen på offentliga bidrag till civilsamhället

Offentliga bidrag och synen på civilsamhället

Den offentliga bidragsgivningen sker bland annat i form av bidrag både från statliga organisationer och kommunala organisationer. Historiska översikter av olika former av offentlig bidragsgivning till civilsamhällets organisationer har visat på att barn och ungas fritid tidigt har prioriterats (Friberg m.fl., 2019; Vamstad & Kassman, 2021). Att vara delaktig i föreningslivet värderades tidigt som en viktig del i barns fostran. Detta samtidigt som barn och ungas fritidsaktiviteter kunde ske under kontrollerade former och ofta under tillsyn av vuxna (Vamstad & Kassman, 2021).

Synen på vilken roll civilsamhället ska spela i samhället har haft betydelse även för synen på om och hur det offentliga bör stötta civilsamhällets organisationer. I takt med att synen på hur samhället i stort skulle styras förändrades skedde även en förändring av synen på vad som förväntades av civilsamhällesorganisationer i gengäld mot att de erhöll offentliga bidrag. Det går att identifiera ett perspektivskifte under 1980-talets slut som fortlöpte under 1990-talet. En del av detta perspektivskifte var en genomgripande förändring av synen på offentlig verksamhet. De offentliga verksamheterna övergick från att styras via detaljreglering till att styras via ramreglering där verksamheterna skulle styras mot uppsatta mål snarare än med hjälp av detaljerade beskrivningar av hur verksamheterna skulle genomföras. Denna förändring av styrningen av offentlig verksamhet bidrog också i viss mån till förändringar av det offentligas syn på civilsamhällesorganisationerna. Detta bidrog i sin tur till ökade krav på mål- och resultatstyrning av de offentliga bidragen till civilsamhället. Bidragen skulle underlätta för att specifika resultat och mål skulle uppnås. Denna förändring sammanföll även med en förändring i synen på relationen mellan det offentliga och ideella organisationer (Friberg m.fl., 2019).

Forskare har pekat på att en bild som framträder under 1990-talet är att civilsamhällesorganisationerna i allt högre utsträckning ses som utförare av olika verksamheter och tjänster åt den offentliga sektorn. Detta sker också samtidigt som kraven tilltar på att bidragen ska styras och effekterna mätas (Lundström & Wijkström, 2012). Därutöver har även andra former av mer kontraktbaserade relationer mellan det offentliga och civilsamhällesorganisationerna vuxit i omfattning (Arvidson m.fl. 2020; Lundström & Wijkström, 2012). Dessa kontraktbaserade relationer har fått forskare att peka på att det skett ett skifte i karaktären på relationen mellan civilsamhällesorganisationerna och det offentliga mot att bli mer av serviceproducenter (Johansson m.fl., 2019; Lundström & Wijkström, 2012; Wijkström, 2017). Utan detaljreglering ökade behovet av att genomföra utvärderingar för att avgöra i vilken mån som målen hade uppnåtts. Sammantaget blir bidragsgivningen en viktig del av den kontext och de förutsättningar som civilsamhällesorganisationer har för att bedriva sin

verksamhet. Det offentliga kan genom bidragsgivningen också bidra till att forma och uppmuntra specifika verksamheter som sker i civilsamhället.

Sårbarhet och utvärderingar

Samtidigt som bidragsgivningen syftar till att uppmuntra och stimulera deltagandet i civilsamhällets organisationer har även de potentiella riskerna med bidragsgivningen påtalats. Statskontoret (2021) har i sina analyser av den statliga bidragsgivningen pekat på att offentliga bidrag också kan leda till sårbarhet hos de civilsamhällesorganisationer som får en betydande del av sin finansiering via offentliga bidrag. Verksamheter hos de civilsamhällesorganisationer som är mycket beroende av bidrag kan därför vara mer sårbara för eventuella förändringar i den offentliga bidragsgivningen. En tidigare analys av den offentliga bidragsgivningen som genomförts på uppdrag av Ungdomsstyrelsen (nuvarande MUCF) har pekat på att det oftast är svårt eller omöjligt att utvärdera i vilken mån som vissa typer av verksamheter skulle ha utförts även om organisationerna i fråga inte hade fått bidrag (Danielson m.fl., 2009). Med andra ord kan det vara svårt att veta i vilken mån bidrag faktiskt har möjliggjort verksamheter som annars inte skulle ha funnits (Danielson m.fl., 2009).

Sedan slutet av 1980-talet har en tendens i synen på den offentliga bidragsgivningen till civilsamhället varit att denna behöver styras mot uppställda mål. Enligt detta synsätt kan den offentliga bidragsgivningen i viss mån jämföras med annan typ av skattefinansierad verksamhet och bör därför enligt detta synsätt förhålla sig till hur annan offentligt finansierad verksamhet styrs. Den bidragsfinansierade verksamheten bör därför kunna följas upp och utvärderas utifrån bestämda mål. Detta behövs dels för att uppmuntra specifika utpekade verksamheter och ändamål, dels för att kunna utvärdera måluppfyllelsen av utdelade offentliga bidrag. Danielson m.fl. (2009) lyfter dock fram en brist i möjligheterna att faktiskt kunna utvärdera effekterna av offentliga bidrag till civilsamhällesorganisationer. Denna brist ligger i att utvärderingar av effekter av bidrag ofta enbart baseras på framför allt utsagor från de ideella organisationerna själva. Danielson m.fl. (2009) menar därför att utvärderarna av offentliga bidrag till ideella organisationer själva bör samla in material och underlag från flera olika parter, och inte bara förlita sig på information från de ideella organisationerna. Utvärderingar som främst inhämtar information från de ideella organisationerna kan nästan bara uttala sig om eventuella effekter på och inom de ideella organisationerna själva (Danielson m.fl., 2009). Rimligtvis har de ideella organisationerna ett eget intresse av att förmedla bilden av att bidragen faktiskt har haft avsedd effekt.

Ibland blir den offentliga debatten livlig kring hur omfattandet missbruket av offentliga bidrag till civilsamhällesorganisationer är och om det finns anledning att utöka kontrollerna av bidragsgivningen. Därutöver har även riskerna med att bidragen hamnar i orätta händer lyfts fram bland annat i de statliga utredningar som rört demokrativillkor av den offentliga bidragsgivningen. Även om organisationsfriheten är omfattande syftade exempelvis SOU 2019:35 till att undersöka om det gick att på ett rättssäkert sätt förhindra att offentliga medel gick till organisationer som hade värderingar som var i strid med mänskliga rättigheter. Att frågan om hur gränsdragningar kring värderingar ska göras är

komplikerad återspeglades också i den debatt som kraven på demokrativillkor resulterade i.

Samtidigt har studier också lyft att det kan finnas risker med krav på omfattande ansökningsförfaranden och omfattande krav på återrapportering (Henriksen m.fl., 2012). Det vill säga om ansökningsprocedurerna och kraven på återrapportering blir mer detaljerade medför det att omfattande tid och resurser behöver läggas både hos civilsamhällets organisationer och hos det offentliga som granskare. En av riskerna som tidigare studier har identifierat är att civilsamhällets organisationer behöver ha en omfattande grad av professionalisering för att kunna möta kraven på detaljerade ansökningsförfaranden och detaljerade krav på återrapportering. Detta kan enligt Henriksen med flera (2012) leda till att enbart mer professionaliserade civilsamhällesorganisationer har möjlighet att söka och återrapportera sådana bidrag som ställer höga krav på civilsamhällesorganisationerna. Omfattande krav på professionaliserade civilsamhällesorganisationer står i kontrast till det faktum att majoriteten av dessa organisationer i Sverige drivs med hjälp av ideella insatser från engagerade medlemmar och frivilliga (von Essen, 2022). Därutöver utgör omfattande kontroller i sig en kostnad för de offentliga organisationerna som ska utföra dessa. Myndigheter har i sin tur ofta begränsade resurser att avsätta till kontroller för att stävja fusk och missbruk av offentliga bidrag (Statskontoret, 2021). Ibland lyfts det därför fram att kommuner har en större möjlighet att ha kännedom om lokala civilsamhällesorganisationers faktiska verksamhet och därmed potentiellt sett också ha lättare att upptäcka eventuella felaktigheter och missbruk av bidrag.

Tidigare analyser av kommunala bidrag till civilsamhället

Förutom de analyser som har gjorts av den statliga bidragsgivningen har även de bidrag som kommuner ger till ideella organisationer också varit föremål för ett antal tidigare analyser (t.ex. Johansson, 2005). I tidigare undersökningar som MUCF (2021) har gjort framkommer det att en majoritet av civilsamhällesorganisationerna uppger att de framför allt bedriver verksamhet lokalt. Därutöver har tidigare studier (Öberg & Svensson, 2012; Wallman Lundåsen, 2020) visat att många civilsamhällesorganisationer i Sverige främst har kontakter med kommunen. Detta kan ses som en följd av att många organisationer framför allt bedriver verksamhet som har koppling till specifika byar, städer och stadsdelar. Därför är civilsamhällesorganisationernas kontakter med offentlig förvaltning i form av kontakter med kommunernas tjänstepersoner och politiker inte oväntad. Därutöver utförs en stor del av det som är offentlig verksamhet av eller på uppdrag av kommuner i Sverige.

I Sverige reglerar kommunallagen det kommunala självstyrets omfattning. Kommunallagen reglerar uppgifter som är obligatoriska, som kommunerna måste utföra, såsom stadsplanering, skola, äldreomsorg, samtidigt som kommunerna också utöver dessa obligatoriska uppgifter, inom lagstiftningens begränsningar, frivilligt kan ta på sig uppgifter. Den kommunala bidragsgivningen till civilsamhällesorganisationer ingår i de frivilliga uppgifterna som kommunerna själva kan ta på sig att utföra, men också avstå från att utföra. Eftersom det

är en frivillig uppgift är den inte lika tydligt reglerad som de obligatoriska uppgifterna. Detta innebär att kommunernas verksamhet på detta område kan variera och att kommuner också kan välja att avstå från att ge bidrag till civilsamhällesorganisationer.

Bidragsgivningen från kommuner till ideella organisationer har inte varit lika tydligt indelad i olika typer av bidragsformer som den statliga bidragsgivningen som använt verksamhetsbidrag, organisationsbidrag och lokalstöd som huvudsakliga kategorier för sin bidragsgivning. Analyser gjorda i tidigare studier (Johansson, 2005) visade på tendenser till att bidragsgivningen till ideella organisationer inom den sociala sektorn från kommunerna var mer inriktad mot projektbidrag i stället för mer generella organisationsbidrag.

Vidare visade Steffan Johansson (2005) att besluten kring vilka organisationer som skulle få bidrag för verksamheter kopplade till social omsorg framför allt togs av nämnder i kommunerna. Steffan Johansson (2005) identifierade en skillnad i synen på bidragsgivningen utifrån vilken nämnd som ansvarade för bidragsgivningen. I de fall som socialnämnden (eller motsvarande) ansvarade för bidragsgivningen blev synen på bidragen ofta något mer instrumentell än när kultur- och fritidsnämnden hade detta ansvar. Att synen på bidrag var mer instrumentell hos socialnämnderna menade Johansson (2005) att det gick att utläsa genom att dessa oftare fördelade bidrag dit där de ansågs göra störst nytta för kommunen. Med andra ord beaktades nyttoaspekten mer av socialnämnder än av kultur- och fritidsnämnder. Johansson fann även en tendens till att mindre städer och landsbygdskommuner fördelade mer omfattande bidrag till ideella organisationer än vad storstadskommuner gjorde.

Slutsatser från tidigare studier

En slutsats från tidigare studier är att offentliga bidrag till ideella organisationer också i viss mån kan förändra relationen mellan det offentliga och de ideella organisationerna. I studier av den kommunala bidragsgivningen till ideella organisationer inom det sociala området pekar resultaten på att det kan finnas en viss risk att organisationer som tar emot kommunala bidrag inte gärna öppet kritiserar kommunen (Arvidson m.fl. 2017). Resultaten pekade således på att det finns en tendens till att bidragsmottagare blir tystare i den offentliga debatten. Andra studier har visat på liknande resultat och pekat på att sannolikheten är högre att ideella föreningar som på något sätt samarbetar med kommuner också uppfattar att de får gehör för sina åsikter (Wallman Lundåsen, 2020). Organisationer som har en pågående samverkan med kommunen uppfattar att de har lättare att få gehör när de tar kontakt med politiker och anställda i den kommunala förvaltningen. Detta kan i viss mån vara en självförstärkande process där organisationer och kommuner som i stort är nöjda med hur samarbetet fungerar också väljer att fortsätta att samarbeta och lyssna till dessa organisationer. Medan de civilsamhällesorganisationer som är missnöjda med hur samarbetet med kommunen fungerar också oftare väljer att avsluta samarbetet (Wallman Lundåsen, 2020).

Andra faktorer, som hur kommunen styrs, kan också inverka på i vilken mån lokala civilsamhällesorganisationer uppfattar att de kan påverka lokala beslutsfattare. Det finns vissa belägg för att långvarigt lokalt maktinnehav

kan bidra till att öka avstånden mellan grupper som har starka band till de styrande och de som har sämre relationer till de styrande (Wallman Lundåsen, 2020). En tolkning är att detta kan bero på att långvarigt maktinnehav kan innebära att stabila relationer etableras mellan de styrande och valda delar av det lokala civilsamhället. De civilsamhällesorganisationer som inte har etablerade relationer med lokala beslutsfattare kan därför uppfatta att de har svårare att komma till tals. I de fall kommuner styrs av blocköverskridande koalitioner kan civilsamhällesorganisationer också uppfatta att de har svårare att påverka kommunpolitikerna. Detta kan bero på att sådana koalitioner kräver mer förhandling mellan de styrande partierna och därför kan de ha något svårare att komma till beslut gentemot externa organisationer som försöker påverka dem (Wallman Lundåsen, 2020).

Sammantaget har den kommunala bidragsgivningen till civilsamhällets organisationer betydelse både för förutsättningar och de relationer som etableras mellan det offentliga och civilsamhällets organisationer i kommunerna.

4. Kommuners bidrag till det civila samhällets organisationer

Det civila samhället är ett mångfacetterat begrepp. I den statistik som Statistiska centralbyrån (SCB) har i regeringsuppdrag att ta fram som rör det civila samhällets organisationer innefattas stiftelser, ekonomiska föreningar och ideella föreningar. Den absolut vanligast förekommande organisationsformen är ideell förening.

Enligt SCB uppgick antalet organisationer i det civila samhället år 2020 till totalt drygt 260 000. Av det totala antalet civilsamhällesorganisationer utgjordes omkring 62 procent av ideella föreningar. Majoriteten av dessa drivs med hjälp av ideella krafter och saknar anställda. Omkring 31 procent av de ideella föreningarna klassificeras som ekonomiskt aktiva genom att de exempelvis är arbetsgivare, säljer tjänster till offentlig sektor, uppbär hyror över en viss summa och genom att äga fastigheter. Enligt definitionen av ekonomisk aktivitet i det civila samhället fanns det 2020 totalt 98 855 ekonomiskt aktiva organisationer (SCB, 2022).

År 2020 fanns det totalt 2 271 utförare av kommun- och regionsköpta tjänster i det civila samhället och inom dessa organisationer arbetade 72 918 personer. 2020 var ett år som präglades av covid-19. Utav de 2,1 miljarder kronor i coronastöd som betalats ut till civila samhällets organisationer gick 1,1 miljarder kronor dvs 53,9 procent, till sjuklöneersättningar. Totalt betalades det ut 2,1 miljarder kronor i coronastöd varav ideella föreningar erhölet nästan 1,1 miljarder kronor, 52,5 procent (SCB, 2022).

Kommuner

Ekonomiska relationer mellan kommuner, ideella föreningar och stiftelser är inte bara en fråga om bidrag och transfereringar. Ekonomiska relationer mellan kommuner och ideella organisationer sker ofta genom att kommunen köper verksamhet av civilsamhällesorganisationer. Detta kan röra sig exempelvis om förskoleverksamhet, skolbarnomsorg, grundskola eller vård och omsorg av äldre och funktionshindrade.

Kommunernas köp av verksamhet från ideella föreningar och stiftelser uppgick 2020 till 16,4 miljarder kronor. De redovisade bidragen och transfereeringarna från kommuner till ideella föreningar och stiftelser uppgick enligt SCB till 5,2 miljarder kronor. Den största posten avsåg bidrag till fritidsverksamhet, 2,0 miljarder kronor (SCB, 2022).

Tabell 1 Penningströmmar från kommuner till ideella föreningar och stiftelser, åren 2018–2020, i miljoner kronor, satelliträkenskaperna

	2018	2019	2020
Köp av verksamhet			
Kultur- och fritidsverksamhet	278	291	270
Förskoleverksamhet och skolbarnomsorg	5300	5249	5253
Grundskola	4125	4308	4351
Gymnasieskola	1095	1128	1158
Övrig utbildning	738	731	768
Vård och omsorg, äldre och funktionshindrade	3467	3774	3751
Individ- och familjeomsorg	681	701	721
Flyktingmottagande	155	96	47
Övrigt	138	132	105
Summa	15 977	16 410	16 424
Bidrag			
Politisk verksamhet	504	500	510
Kulturverksamhet	1072	1083	1127
Fritidsverksamhet	1778	1764	1965
Utbildning	46	43	37
Vård och omsorg	642	588	641
Flyktingmottagande	110	156	121
Övrigt	757	742	804
Summa	4909	4876	5205
Totalt	20 886	21 286	21 629

Källa: SCB, 2022.

5. Villkor i den kommunala bidragsgivningen

Eftersom de kommunala bidragen och stödet för bidragsgivningen tillhör kommunernas frivilliga uppgifter och faller inom ramen för den kommunala självstyrelsen finns det inga enhetliga principer för kommunal bidragsgivning som inbegriper hela Sverige. Villkoren för bidrag, samt om kommunen överhuvudtaget erbjuder direkta bidrag, kan därför variera mellan kommunerna. I många kommuner finns det antagna riktlinjer och policys för bidrag till civilsamhället. Villkoren som organisationerna ska uppfylla finns oftast angivna i dessa riktlinjer. Det kan variera i vilken mån kommunerna har antagit övergripande riktlinjer som gäller för samtliga bidragsformer eller om det finns separata riktlinjer som skiljer sig åt för olika typer av bidrag. Även om utformningen av riktlinjerna är en kommunal fråga är de ofta utformade i samklang med villkoren för den statliga bidragsgivningen.

Det är vanligt att den kommunala bidragsgivningen omfattar ett flertal olika bidragsformer som fördelas av olika facknämnder. Det kan röra sig om socialnämnd som fördelar bidrag till organisationer som har verksamhet med och för utsatta grupper och kultur- och fritidsnämnd som fördelar bidrag till idrotts- och fritidsföreningar. Det kan även finnas behov av intern koordinering inom den kommunala förvaltningen om flera olika nämnder ansvarar för olika bidrag. Det kan därför ibland vara svårt för enskilda föreningar att överblicka vilka bidrag som finns och hur dessa ansöks. Detta har föranlett flera kommuner att genomföra översyn av regelverken och utformningen av bidragssystemen.

Det är vanligt att kommunerna kräver att föreningarna ska registrera sig i kommunens föreningsregister för att kunna ta del av kommunala bidrag. För registrering krävs i regel att vissa formella och strukturella villkor är uppfyllda, till exempel att det är en ideell förening med ett organisationsnummer utfärdat av Skatteverket och att organisationerna har arkiv för sina interna handlingar som exempelvis mötesprotokoll. Även om kommunerna har frihet att utforma policy för bidrag till civilsamhället så sätter lagstiftningen också gränser. Kommunallagen anger att kommuner måste behandla alla sina medlemmar lika (likställighetsprincipen) samt att lagstiftningen även anger begränsningar i riktade bidrag (till näringsidkare).

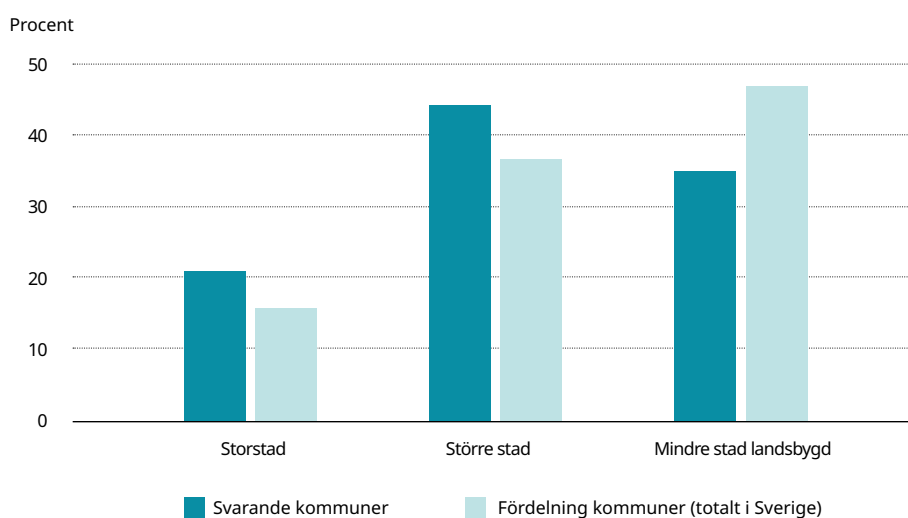
6. Databesamling

Det empiriska underlaget i denna rapport bygger på en sammanställning av svaren från en enkät riktad till Sveriges samtliga 290 kommuner. Undersökningsperioden för databesamlingen var perioden augusti till september 2022. Enkäten har riktats till och besvarats av företrädare för olika delar av den kommunala förvaltningen som hanterar föreningsbidrag. Sammantaget hade 122 ifyllda enkäter från 113 kommuner inkommit vid databesamlingens slut vilket motsvarar en svarsfrekvens på 42 procent. Enkätsvaren redovisas framförallt i tabeller och figurer som procentsatser.

7. Kommuner som besvarat enkäten

De kommuner som har besvarat enkäten fördelar sig utifrån Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) indelning i kommungrupper enligt Figur 2. Sammantaget är framförallt kommungruppen mindre städer/landsbygd underrepresenterad bland de svarande.

Figur 2 Fördelning av kommuner som besvarat enkäten utifrån SKR:s kommungruppsindelning

Kommungruppen större stad och storstad är något överrepresenterade bland de svarande sett till det faktiska antalet kommuner i respektive grupp. Från vissa av de större kommunerna inkom flera separata svar från en och samma kommun. Detta har skett bland annat i de fall då bidragsgivningen till ideella organisationer har varit uppdelad på flera olika delar av den kommunala förvaltningen och respektive del av den kommunala organisationen har valt att inkomma med separata svar. Som Figur 1 visar är de sammantagna svaren något mindre representativa för mindre städer och landsbygdskommuner. Det är inte möjligt att veta de exakta orsakerna till det något större bortfallet hos mindre kommuner. Med dessa begränsningar i åtanke går vi vidare till att redovisa resultaten från enkäten.

8. Resultat från enkätstudien

Rapportens resultatdel är disponerad utifrån följande frågor: vilka i kommunen har mandat att fatta beslut om bidrag, vilken typ av bidrag är möjliga att söka för vilka organisationer och förekomst av särskilda satsningar. Därefter följer en redovisning av villkoren för den kommunala bidragsgivningen samt på vilket sätt kommunerna samordnar arbetet med bidragsgivningen i kommunen samt i vilken mån kommunerna har dialog och kontakter med civilsamhällesorganisationerna i kommunen. Avslutningsvis presenteras beskrivningar av kommuners utvecklingsarbete och förslag på områden som MUCF kan stödja kommunerna i baserade på kommunernas öppna svar.

Mandat att fatta beslut om bidrag

I enkäten ställdes frågor om var i den kommunala organisationen det fattas beslut om bidrag. Här undersöks om storleken på bidragsbeloppen påverkar var beslut om bidrag fattas (Tabell 2).

Tabell 2 Mandat att fatta beslut om bidrag utifrån belopp, procent av svarande

	Belopp upp till 10,000 SEK	Belopp 10,001-50,000 SEK	Belopp 50,001-500,000 SEK	Belopp över 500,001 SEK
Kommunfullmäktige	5	5	10	32
Kommunstyrelsen	24	12	12	18
Kommunal nämnd	28	24	17	24
Förvaltningschef	38	42	16	10
Avdelningschef	21	25	9	19
Enhetschef/gruppledare	17	15	22	6

Sammanställningen ovan visar på att det är vanligare att chefer har mandat att fatta beslut om bidrag som rör något mindre belopp. När det gäller större belopp över 500 000 kronor är det vanligare att besluten fattas av de folkvalda politikerna i kommunfullmäktige eller av folkvalda i en kommunal nämnd. Citatet nedan illustrerar hur en kommun däremot har valt att i stor utsträckning decentralisera beslutsfattandet:

Vår kommun har en organisation som kallas Göingemodellen vilket gör att vi har en långt gången delegation som gör att tjänstemännen "längst ut" beslutar om och fördelar bidrag enligt de villkor som är fastställda så föreningarna behöver i princip aldrig vänta länge på beslut om bidrag.

Östra Göinge kommun

Typ av bidrag

Vilken typ av bidrag är möjliga att söka i kommunerna? I enkäten ställdes frågor om verksamhetsbidrag, organisationsbidrag, projektbidrag och bidrag till lokaler och anläggningar samt driften av desamma. Med verksamhetsbidrag avses bidrag till en utpekad verksamhet. Med organisationsbidrag avses ett generellt bidrag till organisationen. Med projektbidrag avses i enkäten ett tidsbegränsat bidrag till en avgränsad verksamhet. Sammantaget ger svaren bilden att det är vanligare att kommuner erbjuder möjligheten att söka bidrag som rör utpekade verksamheter och projekt snarare än generella organisationsbidrag (Tabell 3). Det vill säga att bidragen i större utsträckning ges i form av projekt- och verksamhetsstöd. En tolkning som tidigare har förts fram är att tonvikten på verksamhetsbidrag och projektbidrag kan tolkas som en del av det offentligas vilja att styra och rikta bidragsgivningen mot specifika mål (Johansson, 2005).

Vidare analyser av enkätsvaren visar också att i kommuner där det är möjligt att söka organisationsbidrag finns det i genomsnitt fler former av bidrag att söka än i de kommuner där organisationsbidrag inte går att söka. En möjlig tolkning är att de kommuner som erbjuder möjligheten att söka organisationsbidrag också i något större utsträckning anammar en pluralistisk syn på civilsamhället (Johansson, 2005). Med pluralistisk syn på civilsamhället menas här synen på att mångfalden av olika typer av civilsamhällesorganisationer har ett värde i sig.

Tabell 3 Typ av bidrag som går att söka, procent av svarande

	Procent av svarande
Organisationsbidrag	54
Verksamhetsbidrag	91
Projektbidrag	77
Utvecklingsbidrag	60
Aktivitetsbidrag (t.ex. räkna deltagare inom idrott)	90
Bidrag till lokaler/anläggningar	91
Driftbidrag (drift av anläggningar)	86

Utöver bidrag för att bedriva konkreta verksamheter och projekt finns det en möjlighet att söka bidrag för lokaler och anläggningar samt bidrag för drift av anläggningar som förmedlas av en stor majoritet av kommunerna (Tabell 3).

Tabell 4 Förekomst av andra former av bidrag, procent av svarande

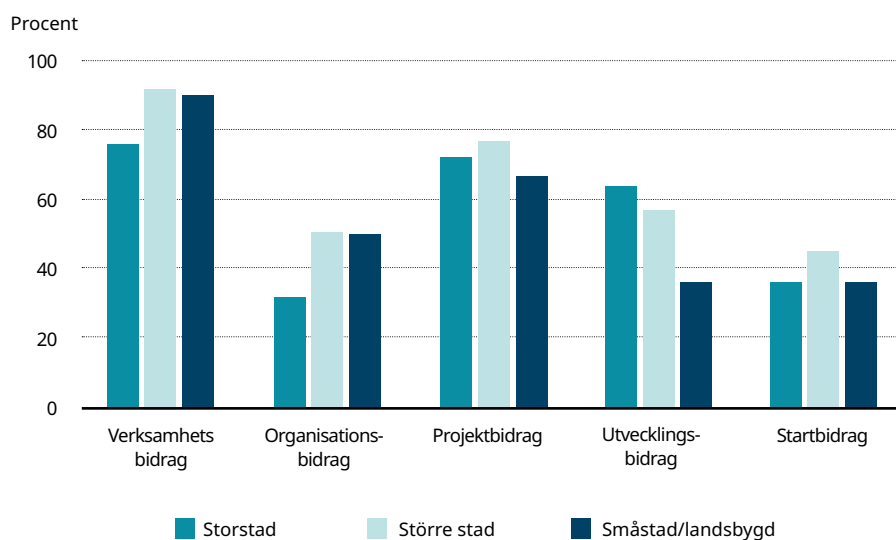
	Procent av svarande
Startbidrag	48
Mindre kontantstöd	55
Kontrakt för finansiering av tjänster (IOP och liknande)	53
Annat	75

Omkring hälften av kommunerna uppger att de har någon form av kontrakt (IOP eller liknande) för finansiering av tjänster (Tabell 4). Därutöver uppger

flera att det är möjligt att söka mindre kontantstöd samt startbidrag för ideella organisationer. Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en modell för samverkan som Forum Idéburna organisationer med social inriktning (Forum) utvecklat. Partnerskap i formen av IOP syftar till att bidra till lösningar på samhällets utmaningar. IOP kan sägas vara ett mellanting mellan föreningsbidrag och upphandling av tjänster. I vissa fall kan IOP ha mer karaktär av en upphandling av en tjänst medan det i andra fall mer liknar ett bidrag. Partnerskap kan även röra att exempelvis kommun och ideell organisation tillsammans bidrar med kompetenser och resurser. Det kan vara att den ideella organisationen exempelvis bidrar med ideella insatser och kommunen med administrativt stöd. Ett syfte med denna samarbetsform är att ge utrymme för flexibilitet och kreativa lösningar. I bilagan finns företeckning över kommuner som har uppgett att de har IOP eller liknande kontraktbaserad finansiering av tjänster från civilsamhällets organisationer.

Vi har även undersökt i vilken mån förekomsten av olika bidragsformer varierar med kommuntyp utifrån SKR:s indelning i tre övergripande kommun-kategorier: storstadskommunerna² och deras pendlingskommuner, större städer och deras pendlingskommuner, mindre städer och landsbygdskommuner. En något mindre andel av de svarande kommunerna i storstadsregionerna uppgav att det är möjligt att söka verksamhetsbidrag och organisationsbidrag jämfört med de övriga två kommungrupperna (Figur 3). Dock uppgav storstadskommunerna oftare att de erbjuder andra former av bidrag såsom utvecklingsbidrag.

Figur 3 Fördelningen av olika bidragsformer utifrån kommuntyp

Förutom förekomsten av olika former av bidrag har kommunerna även möjlighet att rikta bidragen mot olika typer av civilsamhällesorganisationer. Den absolut vanligaste juridiska formen av en formell civilsamhällesorganisation i

² Storstadsområdena utgörs av Göteborg, Malmö och Stockholm samt omliggande förortskommuner och pendlingskommuner.

Sverige är ideell förening. Ideella föreningar utgjorde omkring 62 procent av det totala antalet formella civilsamhällesorganisationer år 2020³ (SCB, 2022).

Tabell 5 Vilka organisationer kan söka bidrag, procent av de kommuner som uppgett att de har bidragsformen att söka

	Organisationsbidrag	Verksamhetsbidrag	Projektbidrag
Ideella föreningar	80	93	85
Ideella föreningar med allmännyttigt ändamål	77	84	80
Kooperativ/Ekonomisk förening	7	11	17
Informella organisationer som inte är egna juridiska personer eller formella sammanlutningar, såsom nätverk och upprop	2	0	7
Stiftelser	11	15	17
Trossamfund	18	16	25
Aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning (svb)	2	2	7
Samfällighetsföreningar	16	11	13

Sammanställningen av svaren i Tabell 5 visar att kommunernas bidrag framförallt riktas till ideella föreningar. Det innebär också att det sammantaget är relativt sett ovanligt för andra former av civilsamhällesorganisationer än ideella föreningar att ha möjlighet att söka organisationsbidrag och verksamhetsbidrag i de svarande kommunerna. I den mån som möjligheten finns för andra typer av organisationer att söka organisations- respektive verksamhetsbidrag rör det sig främst om samfällighetsföreningar, stiftelser och trossamfund. Samfällighetsföreningar består av medlemmar som gemensamt förvaltar något, exempelvis en väg, vägbelysning, en småbåtshamn eller en lekplats. Samfälligheter kan förvalta sådant som kan komma andra än bara de egna medlemmarna till godo såsom exempelvis vägbelysning i småorter. Endast ett fåtal av de svarande kommunerna upp gav att informella organisationer som inte är juridiska personer kan ha möjlighet att få bidrag för att genomföra projekt⁴. I fritextsvaren angavs att bidragen i dessa fall oftast avser projekt i samverkan med organisationer som är juridiska personer som exempelvis studieförbund. Den bidragsform som sammantaget är mest öppen att söka för olika typer av organisationer är projektbidrag.

En ytterligare aspekt på bidragsgivningen är om bidragsgivningen riktas mot särskilda verksamheter eller mot särskilda grupper av utövare/mottagare. Exempelvis kan kommuner välja att rikta stöd enbart mot gruppen barn och ungdomar. Tidigare kartläggningar och sammanställningar av offentlig statistik

³ Samfälligheter utgjorde den näst vanligaste juridiska formen av formell civilsamhällesorganisation, därefter följde bostadsrättsföreningar och hyreskooperativ och sedan stiftelser och fonder. Tillsammans med ideella föreningar utgjorde dessa fyra olika juridiska former av organisationer totalt omkring 97 procent av civilsamhällesorganisationerna enligt SCB:s (2022) sammanställning.

⁴ Exempel på kommuner är: Finspång, Helsingborg, Karlstad, Lund, Sala och Vallentuna.

har visat på att organisationer med inriktning på fritidsverksamhet uppbär en betydande del av det svenska civilsamhällets organisationer och ideella insatser (von Essen, 2022; Qvist m.fl., 2019; SCB, 2022).

Tabell 6 Inriktning på bidrag och olika bidragsformer, procent av svarande kommuner som har bidragsformen

	Organi- sations- bidrag	Verksam- hets- bidrag	Projekt- bidrag	Mindre kostnads- stöd	Annat bidrag
Verksamhet för barn och unga	92	79	88	35	53
Verksamhet för vuxna (25–65 år)	64	57	67	18	36
Verksamhet för äldre (över 65 år)	66	64	67	18	39
Verksamhet för personer med funk- tionsnedsättning (oavsett ålder)	79	66	74	25	44
Verksamhet för brottsutsatta/utsatta för våld i nära relationer (till exempel kvinnojourer eller liknande) (oavsett ålder)	41	45	36	8	25
Verksamhet för hemlösa (oavsett ålder)	28	23	25	6	18
Verksamhet för integration av nyanlän- da/flyktingar (oavsett ålder)	37	30	44	11	24
Kultur och idrott (oavsett ålder)	80	54	81	28	51
Verksamhet för att främja demokrati och inkludering i samhället.	40	36	52	16	28
Annan verksamhet	13	18	20	7	18

Sammanställningen i Tabell 6 visar att en tydlig majoritet av kommunerna som har organisationsbidrag också möjliggör ansökningar från organisationer som bedriver verksamhet för barn och unga. Omkring 80 procent av kommunerna som erbjuder organisationsbidrag kan bevilja denna form av bidrag för verksamheter som riktas mot barn och unga och över 50 procent kan bevilja organisationsbidrag för verksamhet inom kultur och idrott oavsett ålder hos utövarna. I andra änden av skalan finns verksamheter som rör det sociala området som verksamhet för hemlösa och våldsutsatta. Knappt en fjärdedel av kommunerna som erbjuder organisationsbidrag erbjuder möjlighet för verksamheter som riktas till hemlösa att söka denna form av bidrag. Det går inte på basis av enkätsvaren att utröna huruvida kommunerna i fråga bedriver denna typ av social verksamhet (t.ex. verksamhet för hemlösa eller kvinnojourer) i egen regi och därför avstår från att stödja dem via bidrag. Sammantaget är resultaten från enkäten i linje med tidigare studier som har pekat på att den offentliga bidragsgivningen till civilsamhällesorganisationer i Sverige sedan länge har haft en tydlig prioritering mot barn- och ungas fritidsverksamheter (Friberg m.fl., 2019; Vamstad & Kassman, 2021).

I kategorin annat bidrag ingår sådant som bidrag för ledarutbildningar, bidrag som är möjliga att söka inför särskilda arrangemang och tävlingar, socialt inriktade bidrag för att främja verksamheter i socialt utsatta områden samt investeringsbidrag och särskilda bidrag för att starta upp verksamheter. I vissa

kommuner erbjuds även jämställdhetsbidrag för organisationers arbete med att uppmuntra underrepresenterade grupper att delta. Ytterligare ger kommuner exempel på att de erbjuder möjligheter att söka stipendier för kulturverksamheter eller för att arrangera olika typer av evenemang.

10. Samordning av bidrag i kommunerna

I enkäten ställdes olika frågor som rörde huruvida kommunerna hade en och samma ingång för ansökningar om bidrag samt frågor som rörde kommunernas interna organisering av bidragsgivningen. Det rör därmed två distinkta former av samordning, dels en samordning gentemot civilsamhällesorganisationer som ansöker om bidrag, dels en kommunintern samordning i hanteringen av bidrag.

Tabell 8 Samordning gentemot ansökande civilsamhällesorganisationer, procent av svarande

	Procent av svarande
Samlad ingång/hemsida för bidrag	89
Demokrativillkor för föreningar som får bidrag	75
Gemensamt stöd/guidning till föreningar	66
En gemensam blankett för samtliga bidrag	32

I kommunerna är det vanligast att kommunerna har en gemensam ingång/hemsida⁵, demokrativillkor samt ett gemensamt stöd för organisationer som söker bidrag (Tabell 8). Däremot är det enbart omkring en tredjedel av de svarande kommunerna som har en gemensam blankett för samtliga former av bidrag⁶.

Tabell 9 Handläggning och återrapportering, procent av svarande

	Procent av svarande
Samverkan/dialog mellan nämnder och förvaltning som hanterar bidrag	59
Årlig sammanställning av samtliga utbetalda bidrag	32
Gemensam blankett för redovisning av bidrag	26

Det är enbart en minoritet av de svarande kommunerna som uppger att det förekommer kommungemensamma sammanställningar av utbetalda bidrag och gemensamma blanketter för redovisning av erhållna bidrag (Tabell 9). En anledning till att så pass få kommuner gör en total sammanställning för samtliga bidrag skulle kunna vara att olika former av bidrag är uppdelade på olika förvaltningar inom kommunen och att exempelvis nedsättning av hyror av lokaler inte redovisas separat. Däremot är det vanligare förekommande med

⁵ Exempel på kommuner som uppgett att de har en gemensam ingång/hemsida är: Berg, Bollebygd, Helsingborg, Karlstad, Malmö och Stockholm.

⁶ Exempel på kommuner som uppgett att de har en gemensam blankett för samtliga former av bidrag är: Degerfors, Hulstafred, Kil, Stockholm och Växjö.

en kommunintern dialog och samverkan⁷ mellan den förvaltning som hanterar bidrag och nämnderna i kommunen.

Tabell 10 Intern samordning, procent av svarande

	Procent av svarande
Ett gemensamt styrande dokument/riktlinjer	60
Gemensam policy i hela kommunen för handläggning av bidrag	52
Samsyn kring begrepp/ord i hela kommunen	33
Samordning kring bidragsbeslut (om föreningar söker flera bidrag)	55

Graden av intern samordning inom kommunerna vad gäller synen på bidrag och handläggningen av bidrag varierar också. En majoritet av kommunerna har kommungemensamma riktlinjer och policy för handläggning av bidrag och koordinering av bidragsbeslut (Tabell 10). Det är dock enbart en tredjedel av kommunerna som har en gemensam användning av begrepp som i ansökningar. I detta fall förekommer det skillnader mellan befolkningsmässigt små och stora kommuner. Samsyn kring användningen av begrepp och ord är vanligare förekommande i de små kommunerna än i de större kommunerna. Det förefaller också naturligt att det i normalfallet är lättare att samordna sådant som begreppsanvändning i mindre kommuner eftersom det sannolikt är färre anställda som arbetar med denna typ av frågor. Genomgående förekommer det skillnader mellan mindre och större kommuner i graden av intern (av den egna verksamheten) och extern (gentemot avnämare av verksamheten) samordning. I genomsnitt har de större städer och småstäder/landsbygdskommuner angett att de har/eller gör något fler av de olika faktorerna för intern och extern samordning gentemot kommunerna i storstadsområdena.

En annan tänkbar förklaring till graden av intern samordning och koordinering är antalet olika former av bidrag som finns tillgängliga att söka i kommunen. Ju fler olika former av bidrag desto större behov av intern samordning. Analyser av enkätsvaren visar att det finns ett modest, men signifikant, samband mellan antalet olika former av stöd som finns att söka och antalet olika former av samordning och koordinering inom kommunerna. Ju fler olika former av bidrag som fanns att söka desto högre var i genomsnitt antalet olika former av koordinering och samordning inom kommunen. Mängden olika bidragsformer skulle därför i sig kunna resultera i ett ökat behov av intern samordning.

En viktig fråga är huruvida bidragsgivningen har förändrats över tid, det vill säga om andelen av budgeten har ökat eller minskat. Under de senaste åren har civilsamhället i Sverige spelat och spelar en viktig roll i sådant som hanteringen av olika uppgifter under coronapandemin och i mottagandet av flyktingar efter Rysslands invasionskrig av Ukraina. Sammantaget uppgav en majoritet (60 procent) att bidragen till civilsamhället, mätt som andel av budgeten, hade förblivit ungefär densamma under de senaste fyra åren. Omkring 30 procent uppgav att bidragen hade ökat något. En något större andel av storstadskommunerna

⁷ Exempel på kommuner som uppgett att de har intern dialog och samverkan kring bidrag är: Eskilstuna, Flen, Malmö, Motala och Stockholm

(44 procent) och de större städerna (36 procent) uppgav att bidragen hade ökat jämfört med de svarande från gruppen av småstads- och landsbygdskommuner (18 procent).

När de svarande kommunerna relaterade den sammantagna bidragsgivningen till perioden under den mest akuta fasen av coronapandemin när restriktioner begränsade aktiviteter som kunde genomföras var andelen kommuner som uppgav att bidragen minskat omkring tio procent. Andelen svarande som uppgav att bidragen förblev ungefär de samma (45 procent) är ungefär lika stor som andelen som uppgett att bidragen ökade (44 procent) under coronapandemin. Sammantaget uppger således en stor majoritet (omkring 90 procent) av de svarande att kommunernas bidrag till det lokala civilsamhället under coronapandemin antingen förblev på samma nivå eller ökade.

9. Särskilda satsningar

I enkäten ställdes även frågan om kommunen har särskilda bidrag till vissa typer av verksamheter. Med särskilda satsningar avsågs verksamheter för avgränsade grupper eller särskilda typer av aktiviteter som kommunerna valt att stödja. Frågorna rörde både aktuella händelser (coronapandemin samt Rysslands invasionskrig i Ukraina) samt mer långsiktiga insatser som rörde inkludering och mångfald.

Tabell 8 Särskilda satsningar, procent av svarande

	Procent av svarande
Stöd till verksamheter för flyktingar med anledning av kriget i Ukraina	19
Stöd till verksamheter som utfördes av frivilliga under coronapandemin	24
Stöd till verksamheter som stärker arbetet med inkludering och mångfald i föreningar	42
Stöd till verksamheter mot hot och hat	11
Stöd till verksamheter för digitalisering av föreningslivet	16
Stöd till verksamheter som främjar offentliga samtal/debatter	10

Av de särskilda satsningarna var det vanligast att kommunerna hade satsningar för inkludering och mångfald i föreningar. Denna typ av stöd fanns något oftare i kommungrupperna storstads- och större kommuner än i småstäder/landsbygdskommuner. Skillnaden mellan olika kommuner speglar sannolikt också den skillnad i befolkningssammansättning som finns mellan olika typer av kommuner. Storstäderna har i genomsnitt en mer blandad befolkning och projekt som rör inkludering och mångfald kan därför ofta ses som mer angelägna eftersom det rör en större del av befolkningen.

Omkring en fjärdedel av kommunerna uppgav att de erbjöd särskilda stöd till verksamheter som utfört frivilliga insatser under coronapandemin samt en något lägre andel, knappt tjugo procent, uppgav att de hade särskilda stöd till civilsamhällets verksamheter för flyktingar med anledning av kriget i Ukraina. Genom tillämpningen av massflyktsdirektivet har bland annat de vuxna ukrainska flyktingarnas tillgång till sådant som svenska för invandrare (SFI) begränsats. Ofta har civilsamhällets organisationer i form av exempelvis folkbildningens olika organisationer erbjudit kurser i svenska, som finansieras av folkbildningsanslaget eller särskilda medel från regeringen.

I Tabell 7 framgår också att en mindre andel (11 procent) av de svarande kommunerna uppgav att de hade särskilda stöd till verksamheter mot hot och hat. I en tidigare rapport har MUCF (2022) undersökt hot och hat riktat mot organisationer i det civila samhället. MUCF:s rapport byggde på en enkätundersökning riktad till ett slumpmässigt urval av civilsamhällesorganisationer. Av de svarande civilsamhällesorganisationerna hade omkring 14 procent upplevt hot under det senaste året och omkring en fjärdedel uppgav att de hade varit utsatta för trakasserier av något slag. MUCF:s rapport (MUCF, 2022) visade på att de organisationer som uttryckt åsikter offentligt och deltagit i den offentliga

debatten oftare blivit utsatta för hot och trakasserier än organisationer som inte gjort det. MUCF:s rapport visade att opinionsbildande föreningar samt föreningar som riktar sig till hbtq-personer, kvinnor och personer med utländsk bakgrund är särskilt utsatta för hot och hat. Det civila samhället har en viktig roll som både opinionsbildare och röstbärare och därför kan hot och trakasserier riktade mot civilsamhällesorganisationer potentiellt sett få negativa konsekvenser för den offentliga debatten. Detta genom att färre grupper vågar ta plats och synas och höras offentligt. En ungefär lika stor andel av kommunerna hade särskilda stöd ämnade till verksamheter för att främja offentlig debatt och det offentliga samtalet.

Från fritextsvaren framkommer också att vissa kommuner har särskilda pottar som de kan använda på ett mer flexibelt sätt för att kunna stödja någon angelägen verksamhet som utförs av föreningar i kommunen.

Vi har fått en extra föreningspott, där förvaltningen själva kan ta snabba beslut om extra föreningsstöd.

Hultsfreds kommun

11. Dialog och kontakter

Kommuner kan ha kontakter med föreningar och andra civilsamhällesorganisationer i frågor som rör bidragsgivning på olika sätt. I enkäten ställdes frågan om hur ofta olika former av information och dialog mellan företrädare från kommunen och civilsamhällesorganisationer förekommer. Resultaten pekar på de allra flesta kommunerna åtminstone har en årlig informationsträff med det lokala civilsamhället (Tabell 11). Den löpande och oftast återkommande formen av kommunikation mellan företrädare från kommunen och civilsamhällesorganisationer sker dock i form av direkta kontakter och samtal.

Tabell 11 Former för dialog och kontakter mellan kommun och civilsamhällesorganisationer, procent av svarande

	Månatligen eller oftare	Någon gång per halvår	Mer sällan än halvårsvis, men åtminstone årligen	Mer sällan än årsvis eller aldrig	Annat
genom regelbunden samverkan mellan kommun/civilsamhälle	39	37	18	5	1
genom direkta kontakter från enskilda föreningar med handläggare	74	17	8	1	
genom löpande kommunikation genom telefon, mejl	81	14	3	2	
genom informationsträffar och dialog med alla föreningar	9	51	27	13	
Annat	50	33	4	4	8

12. Kommuners arbete med förändring och förenkling av bidrag till civilsamhället

Kommunerna som besvarade enkäten uppmanades att dela med sig av exempel på arbete med förändring och förenkling som de har bedrivit i kommunen. Kommunerna kunde göra detta genom att delge sina erfarenheter i fritextsvar. I rapporten har vi därför kategoriserat svaren som kommunerna gett i tre övergripande kategorier. Dessa kategorier var: digitalisering, förenklade administrativa rutiner samt ökad tillgänglighet och dialog.

Digitalisering

En åtgärd för förenkling av föreningsbidrag som ofta lyfts fram av de svarande i kommunerna är att de har infört någon form av digitaliserad plattform för hantering av bidrag. Digitaliseringen kan även innebära att de har infört en enda ingång för samtliga former av bidrag. Citaten nedan är exempel på hur kommuner har arbetat med digitalisering av föreningsbidragen.

Vi har en digital plattform där föreningen har alla sina ansökningar, sina dokument, där vi kan kommunicera med varandra och där alla ansökningar görs. Lätt för både kommunen och föreningarna att se status på bidragen, var i beslutsprocessen de ligger, vad som har betalats ut och föreningarnas årshandlingar finns samlade på ett ställe. Där finns också kontaktuppgifter, medlemsantal och annan information som är viktig.

Örnsköldsviks kommun

Införande av ett digitalt ansökningssystem har underlättat för föreningarna men även för oss som handlägger ansökningar.

Munkfors kommun

Genom införandet av ett kommungemensamt digitalt ansökningssystem har vi blivit tvungna att samverka mer mellan berörda nämnder, vilket har lett till ökad kunskap och samsyn kring processer, rutiner och begrepp.

Nacka kommun

Vi har digitaliserat ansökan så föreningar söker bidrag direkt i vårt system för föreningar (IBGO).

Motala kommun

Förenklade administrativa rutiner

Några kommuner lyfter fram att de använder sig av förenklingar gällande krav på återrapportering av bidrag. Exempel på detta är att de använder sig av stickprov för granskning av föreningar och har minskat antalet olika bidrag som går att söka.

Kommunen har sedan några år minskat ner mängden bidragsformer, har idag ett huvudbidrag, verksamhetsbidrag som skall i princip täcka föreningens hela behov och tas fram i dialog mellan förvaltning, nämnd och föreningen föranlett av en ansökan från föreningen. Utöver verksamhetsbidraget finns ett projekt och arrangemangsbidrag som skall främja föreningsutveckling samt främja publika arrangemang och verksamheter av mer tillfällig karaktär. Kommunalt LOK stöd är borttaget och idag behandlar vi alla föreningar lika oavsett om det är kultur, fritid, idrott eller social förening. Några få undantag görs där IOP skrivs långsiktigt med enskilda föreningar som t.ex. brottsofferjouren.

Klippans Kommun

Ekerö kommun gjorde 2017 en översyn över de olika bidrag som fanns för olika typer av samfund och föreningar. Man beslöt efter samråd med föreningarna att slå ihop de fem tidigare bidragsformerna till de två bidragsformer som vi har idag. Utöver detta har vi lyft in bidragen i e-tjänster så att de kan sökas digitalt. Vi har också en verksamhet som heter Idélabbet dit man kan vända sig för att få stöd i att gå igenom ens ansökan och få konkreta råd på hur man kan förbättra sina förutsättningar i fördelningen av föreningsbidragen.

Ekerö kommun

Vi har precis nyligen gjort om hela föreningsstödet. Det nya föreningsstödet har 7 stödformer jämfört med drygt 20 förut. Det nya stödet är lika för alla föreningar oavsett verksamheternas olika inriktningar. Förut kunde endast så kallade "barn och ungdomsföreningar" söka aktivitetsstöd. Numera kan alla föreningar söka aktivitetsstöd. Det betyder att om tex en pensionärsförening vill göra aktiviteter för barn så kan de söka stöd för detta. Det finns heller ingen begränsning att det måste vara tex idrottsaktiviteter. Eftersom vi samlar stödet kring aktiviteter har vi även lagt in utjämningsfaktorer för att kompensera för det faktum att föreningslivet ser väldigt olika ut och har olika förutsättningar. Det här nya sättet att stödja föreningar bygger på att vi har tillit till föreningslivets förmåga att ta ansvar och att vi stödjer genom hjälp till självhjälp. Vidare sätter stödet aktiviteterna i centrum. Det betyder bland annat att vi inte kräver att deltagare i aktiviteter är medlemmar i föreningen. För varje aktivitet som någon deltar i stärks den sociala sammanhållningen. Nu med det nya stödet kommer vi att följa upp genom stickprov. Redovisning av stöd bygger numera på den kvalitativa delen och erfarenhetsutbyte. Vi har även tagit fram en ny modell för föreningscertifiering i samverkan med folkbildningens organisationer. Vi kallar det för "Hållbar förening". Det innebär att vi kommer ha löpande kontakt med föreningar utifrån ett kvalitetsperspektiv och i värdegrundsfrågor.

Härryda kommun

I Härryda kommun, i citatet ovan, har inriktningen på bidrag skiftat från att ha prioriterat olika typer av organisationer till att ha verksamheten som bedrivs i fokus. Kommunen kan, utifrån information på deras hemsida även teckna

särskilda avtal med organisationer som bedriver vad som anses vara ”verksamhet [...] av särskilt stor samhällelig betydelse av exempelvis demokratiska eller geografiska skäl”. För att kunna komma i fråga för bidrag ställer kommunen upp allmänna villkor som rör exempelvis att medlemmarna till övervägande del utgörs av kommuninvånarna, att föreningarna omfattas av kommunens certifiering, att föreningarna har en säker arkivering av handlingar samt att de uppfyller demokrativillkor.

Ökad dialog och tillgänglighet

I vissa fall lyfter kommunerna att de har försökt att arbeta med en ökad dialog och en ökad tillgänglighet gentemot det lokala föreningslivet. Det kan innebära att kommunen erbjuder möjligheter för obokade besök från föreningar eller att de har regelbundna och återkommande träffar med föreningar för information och dialog.

Citaten nedan ger exempel på hur kommunerna har arbetat med att öka dialogen och tillgängligheten för civilsamhällesorganisationerna.

[Kommunen] har varje år några kvällar Förenings Drop-in där föreningsmänniskor får komma med sina frågor. Då föreningsbidragen söks digitalt i vår kommun, finns det olika nivåer på kunskap i hur man går till väga. Jag finns på plats kvällstid 1gång/vecka. Bokar även in tider med enskilda som behöver hjälp och stöttar. En liten kommun, det är bra!

Vårgårda kommun

[Kommunen] strävar efter en stark samverkan med civilsamhället på många olika sätt. Konceptet ”en väg in” för föreningslivet innebär att underlätta för föreningar att ansöka om ekonomiskt stöd men även en väg in för [...] civilsamhället att få rådgivning och stöd av stadens föreningsamordnare.

Hammarö kommun

Allt handlar om direkt verbal dialog med föreningar. Sedan så särskiljer vi inte våra föreningar oavsett verksamhetsform, utan utgår i från att alla föreningar bidrar till folkhälsan oavsett ålder eller inriktning.

Vaggeryds kommun

Vår kommun har en organisation som kallas Göingemodellen vilket gör att vi har en långt gången delegation som gör att tjänstemännen ”längst ut” beslutar om och fördelar bidrag enligt de villkor som är fastställda så föreningarna behöver i princip aldrig vänta länge på beslut om bidrag.

Östra Göinge kommun

13. Avslutande diskussion

De bidrag som kommuner ger till civilsamhällesorganisationer medverkar i sin tur till att forma den lokala kontexten genom att uppmuntra och stödja vissa verksamheter som bedrivs av civilsamhällesorganisationer. En betydande del av civilsamhällets organisationer utgörs av ideella föreningar som har medlemmar och bedriver verksamheter lokalt runtom i Sverige. Kommuner stöttar föreningslivet med olika typer av bidrag. Genomtänkta bidrag kan göra stor skillnad. Barn- och ungdomsorganisationer är en prioriterad målgrupp för kommunernas bidragsgivning och har erhållit kommunala föreningsbidrag under många år. Bidraget skapar en god förutsättning och långsiktighet för barn och ungdomars självständiga organisering, inflytande i samhället och främjar demokratin genom att stimulera barns och ungas engagemang i föreningslivet. Bidragen möjliggör för barn- och ungdomsorganisationer att planera, bedriva och utveckla sin verksamhet långsiktigt över tid.

I denna undersökning har kommunernas bidragsgivning beskrivits med hjälp av en enkätstudie. Resultaten från enkätstudien visar att en stor majoritet av kommunerna framför allt beviljar bidrag till ideella föreningar och verksamheter som rör barn- och ungas fritidsaktiviteter. Resultaten är i linje med tidigare historiska översikter som pekat på att den offentliga bidragsgivningen till civilsamhället tidigt kom att prioritera barn- och ungas fritidsverksamhet (Friberg m.fl., 2019; Vamstad & Kassman, 2021). Vidare visar resultaten att det är jämförelsevis ovanligt att kommunerna erbjuder organisationsbidrag till verksamheter för och med socialt utsatta grupper. Vårldsvärksamhet som initierades och bedrevs i civilsamhället togs ofta över i offentlig regi med välfärdsstatens framväxt som exempelvis barnvårdscentraler och barnomsorg (Friberg m.fl., 2019). Dock har studier också lyft att vissa typer av välfärdsverksamheter i mindre utsträckning kom att drivas i offentlig regi och att de i stor utsträckning även efter välfärdsstatens framväxt förblivit kvar i ideell regi (Johansson m.fl., 2019). Detta rör sådant som stöd till hemlösa och kvinnojourer för våldsutsatta.

Enkätsvaren visar också att det relativt sett är ovanligt att kommunerna har bidrag som är möjliga att söka för andra än ideella föreningar. Det förekommer även att nätverk som inte är formella organisationer kan medverka, framför allt i ansökningar om projektmedel, tillsammans med andra ideella föreningar och även i samverkan med studieförbund. De aktörer som tillhör det informella civilsamhället är medborgardrivna initiativ i form av lösa nätverk och grupper som bedriver verksamhet utan att nödvändigtvis ha konstituerat sig. Endast ett fåtal av de svarande kommunerna uppgav att informella organisationer, som inte är juridiska personer, har möjlighet att få bidrag för att genomföra projekt⁸. I fritextsvaren angavs att bidragen i dessa fall oftast avser projekt i samverkan med organisationer som är juridiska personer, som exempelvis studieförbund. Den bidragsform som sammantaget är mest öppen att söka för olika typer av organisationer, nätverk eller individer är projektbidrag. Ett exempel är Sala kommun som beviljar projekt- och arrangemangsstöd som kallas för ”snabb slant”. Det syftar till att stödja och uppmuntra människors engagemang och

⁸ Exempel på kommuner är: Finspång, Helsingborg, Lund, Sala och Vallentuna.

delaktighet i det lokala kultur- och fritidslivet samt ge möjlighet till eget skapande och drivande av kreativa idéer. Snabb slant kan till exempel användas för arvoden för föreläsare, kostnader för ljud och ljus eller material till en workshop. Snabb slant kan sökas av enskilda personer, föreningar och nätverk som har sitt säte och sin huvudsakliga verksamhet inom Sala kommun. Civilsamhället har stor potential att genom medborgarengagemang bidra till ökad delaktighet och tillit, antingen som en del i det formella civilsamhället där medborgare går samman och exempelvis bildar en formell förening eller där medborgare går samman i mer lösligare sammanslutningar, så som nätverk och grupper, det vill säga det informella civilsamhället. Därför borde kommuner se ett värde i att stötta så väl det formella som det informella civilsamhället.

De som kan anses tillhöra det formella civilsamhället är de som har valt att konstituera sig i form av exempelvis ideell förening. Bidragsgivningens villkor kan därför i sig vara en viktig bidragande faktor till att ideella verksamheter formaliseras och blir organisationer såsom ideella föreningar. Tidigare studier har fört fram att civilsamhällesorganisationer som tecknar avtal med offentliga organisationer också kan komma att anamma avancerade former av utvärderingar av den egna verksamheten (Arvidson m.fl., 2020). Studier visar dock på att civilsamhällesorganisationerna uppfattar att kraven på att genomföra avancerade utvärderingar av den egna verksamheten främst kommer från ökade krav i lagstiftningen snarare än från kontrakt med kommuner (Arvidson m.fl., 2020).

Enkätsvaren pekar på vissa skillnader mellan olika typer av kommuner i vilka former av bidrag de erbjuder. Tendensen är att storstadskommunerna i lägre utsträckning erbjuder sådant som organisationsbidrag. Om kommunerna har många olika former av bidrag att söka kan det i sig skapa ett tryck på intern koordinering av den kommunala bidragsgivningen. Detta för att undvika sådant som motstridiga riktlinjer eller att samma organisation får flera bidrag för samma verksamhet. Resultaten från enkätstudien visar att ju fler former av bidrag som kommunerna erbjuder desto fler interna former av koordinering har kommunerna i genomsnitt. Med flera olika förvaltningar och nämnder inblandade i att fördela föreningsbidrag ökar behovet av samordning och tydligare direktiv om vem som kan söka bidrag och var bidraget söks. Det kan finnas behov av en centralt koordinerande funktion som kan bedriva övergripande verksamhetsutveckling för bidragsverksamheten i kommunen.

Emellanåt hamnar risker och problem kopplade till offentliga bidrag till civilsamhällets organisationer i fokus för den offentliga debatten. Många kommuner rapporterade att de bedriver ett aktivt utvecklingsarbete kopplat till bidragsgivningen och hanteringen av återrapportering av bidrag. Balansen mellan villkor kring bidragsgivning, kontroller och återrapportering av bidrag är inte alltid enkel. Studier har pekat på att omfattande formella krav i ansökningar och återrapporteringar av bidrag kan bidra till att enbart organisationer med en hög grad av professionalisering har tillräckligt med resurser och kompetens för att mäta med sådana förfaranden (Arvidson m.fl., 2020; Henriksen, 2012). Dock har tidigare analyser också lyft problemen med att många utvärderingar ofta är baserade på ensidiga utsagor från civilsamhällesorganisationerna själva (Danielson m.fl., 2009). Krav på effektutvärderingar kan dock även i sig fungera som en form av styrning och bidra till att exempelvis verksamheter som lättare går att mäta prioriteras och uppvärderas.

Kommunerna har, potentiellt sett, en fördel gentemot de statliga myndigheterna i det att de kan ha en större närhet och kännedom om de ideella organisationerna och den verksamhet som de bedriver. Dialogen och kontakten kan ske i både formella och informella sammanhang. Den informella kontakten kan resultera i att förutsättningarna att påverka och att påverkas kan variera mycket mellan organisationerna. Vissa organisationer kan ha lätt att få fram information till politiker och tjänstemän medan andra har stora svårigheter med detta. Enkätsvaren ger också vid handen att en klar majoritet av kommunerna har direkta och enskilda kontakter med civilsamhällesorganisationerna i frågor som rör bidrag. Däremot är det färre som uppger att de har regelbundna träffar för en större grupp av organisationer. Det sker även arbete i kommunerna med syfte att öka tillgängligheten till förvaltningen genom att bland annat anordna drop-in tider för kontakter med handläggare samtidigt som en majoritet av de svarande kommunerna uppger att de erbjuder ett gemensamt stöd och guidning kring bidragsansökningar och återrapportering.

Som ett led i utvecklingsarbetet med bidrag till civilsamhällesorganisationerna har många kommuner arbetat med digitalisering för att förenkla både den interna hanteringen av bidrag samt för att öka tillgängligheten för civilsamhällesorganisationerna att söka bidrag. Kommunerna ger även exempel på hur de har arbetat med interna rutiner för att förenkla hanteringen av bidrag och upprätthålla en rimlig balans mellan styrning, kontroll och tillit till civilsamhällesorganisationerna. Samtidigt som det lätt går att se fördelar med en digitalisering av föreningsbidragen i kommunen, är det viktigt att även fortsättningsvis möjliggöra för ett flexibelt stöd till föreningar utifrån lokala förutsättningar och behov.

Civilsamhällesorganisationerna fyller ofta en viktig funktion i olika lokalsamhällen runtom i Sverige. De ordnar fritidsverksamheter för barn och ungdomar, men sköter även komplicerade sociala verksamheter som skyddade boenden för personer som är utsatta för våld i nära relationer, stöd till personer i hemlöshet och verksamheter och stöd för personer med olika former av funktionsnedsättning och deras anhöriga. Tidigare studier har konstaterat att det offentliga i stor utsträckning fortfarande uppfattar att civilsamhällesorganisationernas verksamhet har ett värde i sig (Arvidson m.fl., 2020). För kommunernas del återspeglas det faktum att civilsamhällesorganisationerna också har ett värde i att kommunerna beviljar dem olika former av stöd via bidrag.

14. Förslag på insatser som MUCF kan arbeta vidare med

I de öppna svaren i enkäten gavs några exempel på områden som kommunerna önskade mer stöd från MUCF. Utifrån fritextsvaren har exemplen tematiserats under två huvudsakliga rubriker: kunskapsutveckling och information.

Kunskapsutveckling

Några av fritextsvaren pekade på att MUCF borde kunna erbjuda utbildningar och stöd bland annat riktat till handläggare i kommunerna. Ett exempel på område som flera kommuner tagit upp att de önskar utbildning kring är frågor som rör demokrativillkor samt på vilket sätt och hur ingående föreningar bör granskas. Några av de svarande ger även förslag på utbildningar som framför allt bör riktas till ideella organisationer. Exempel:

Utbildning kring demokrativillkor/andra krav på föreningar som ansöker om bidrag och om hur vi kommuner kan arbeta med dem. Det handlar om kontroll vid ansökan om att bli bidragsberättigad förening/hur vi kontrollerar det efter det osv. Bra exempel på fördelningsmodeller.

Goda exempel – till exempel kring lösningar och rekommendationer för reglementen, policys, best practice, riktlinjer osv.

MUCF:s metod- och handledningsmaterial – I de fall vi tagit del av MUCF:s metod- och handledningsmaterial så har det varit väldigt bra. Kanske det skulle vara bra med mer information om vilket stödmaterial som erbjuds och vilken fortbildning som kommuner och civilsamhälle kan få hjälp med.

Kunskap om ungas organisering i föreningslivet. Det blir allt vanligare att människor, inte minst unga, engagerar sig i föreningslivet på olika sätt till exempel att ingå lösa nätverk, engagera sig digitalt, arbeta som volontär osv. Detta ställer högre krav på tjänstepersonerna att hålla sig informerade om vilka aktörer som finns inom civilsamhället och skapa sig en bild av vad aktörerna kan bidra med i olika sammanhang samt förbättra förutsättningarna för barn och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället.

Riktade kunskapsutveckling till kommuner om det civila samhället. Grundläggande och fördjupad utbildning om kunskap om civilsamhällets förutsättningar, roll och mervärde hos kommunerna. Hur de sex principerna kan vara vägledande för kommunens bidragsgivning och samverkan med civilsamhället. Utbildningarna ska förbättra samverkan mellan det civila samhället och kommuner. Utbildningarna ska ge förutsättningar för bättre relationer och större kunskap om det civilsamhällets villkor.

En svarande kommun ger uttryck för önskemål om att MUCF skulle kunna tillhandahålla standarder som underlättar för granskningen och kontrollen av ideella föreningar som ansöker om bidrag:

Som det är nu så är det en ganska omfattande hantering att göra slagningar i olika system för organisationsnummer, plusgiro, bankgiro, och vid behov skatteskulder och liknande. Vi ser också fördelar med att ta fram en standard för godkännande av stadgar. Mallar för föreningsstadgar som vi kan hänvisa föreningarna till [...] Kurser för handläggare i generella kontroller så som bilagor, tillvägagångssätt för bedömning av ansökan och redovisning.

Information

Ett ytterligare tema som återkommer i de öppna svaren om vad kommunerna uppfattar att MUCF kan bidra med är information. Informationen kan både vara riktad till kommunerna i form av nyhetsbrev, kunskapsöversikter och MUCF:s egeninitierade undersökningar som kommunerna har möjlighet att ta del av. Exempel från de öppna svaren:

Rapporter – genom att få ta del av resultatet av en kartläggning så kan kommuner få ett mervärde i att se mönster, olikheter och likheter till exempel i bidragsgivning, samverkan och se om det finns kopplingar till andra utmaningar som finns inom våra olika kommuner. Det finns mycket MUCF kan bidra med till exempel den här undersökningen är ju ett sätt att sätta fingret på vad vi som kommun kan göra som är väldigt konkret. Bidragsgivningen i vår kommun är i dagsläget utspridd på olika nämnder vilket gör det otydligt både för kommunen och för föreningarna hur det egentligen ser ut. Olika rutiner och riktlinjer för olika bidrag.

Samverkansmodellen – det material som finns från MUCF om samverkan med civilsamhället är viktigt att få ut i så många kommuner som möjligt.

Nätverk för kommuner och civilsamhället – bra om MUCF fortsätter med att bjuda in till digitala och fysiska träffar där era erfarenheter och kunskap kan lyftas och diskuteras. MUCF:s nätverk för kommuner har varit mycket värdefullt för kommunerna. Nätverket har varit en mötesplats för kommunerna att utbyta erfarenheter och få inspiration men också genom att utveckla kommunernas arbete inom politiken för det civila samhället.

IOP – behov av förankring av information gällande olika former av samverkansavtal och partnerskap (ex IOP). Även om info finns från upphandlingsmyndigheten och MUCF så finns en STOR osäkerhet från kommunalt håll (på vissa strategiska positioner), framför allt från juridiska enheten och upphandlingsenheten. Behov av att rikta information till dessa personer (samt för politiker, chefer). Gäller framför allt IOP. Vore intressant med information till såväl kommuner som civilsamhället kring möjligheterna för upphandling av välfärdstjänster. Båda parter kan behöva utbildning i detta!

Forskning – Kommunikation kring aktuell forskning och trender på området, dvs stöd i omvärldsbevakningen där kommuner kan följa upp civilsamhällets förutsättningar och villkor samt utvecklingen inom området. Kunskapen paketeras och målgruppsanpassas eftersom det tidsmässiga utrymmet inom det kommunala uppdraget ofta är begränsat.

Kunskapsspridning om civilsamhällets roll – Civilsamhällets organisationer spelar en central roll i samhällets utveckling och når ofta [...] specifika samhällsgrupper snabbare än massmedierna. MUCF skulle ha kunnat sprida kunskap till civilsamhället om deras roll samt funktion vid olika former av krissituationer i fredstid.

Synliggöra hur olika civilsamhällesvillkoren ser ut. Kanske hjälpa oss med goda exempel; "den här kommunen har gjort på ett tydligt sätt".

En intensifierad information – Jag följer förstås MUCF:s verksamhet så brett och noga jag kan. Det finns alltid något som jag kan använda hela tiden. I det stora hela känns MUCF väldigt seriös och bra. Det finns behov av en intensifierad information till övriga delar av kommunal verksamhet om civilsamhällets sammanhang och betydelse. Frågan om civilsamhällets betydelse och förändring i förhållande till offentlig förvaltning är också något vi tangerar i vår tidigare nämnda utredning. Här finns mycket att resonera och fördjupa diskussionen om.

Statistik – gärna bistå med statistik kring civilsamhällets utmaningar regionalt och nationellt som går att nyttja som underlag för riktade insatser och utveckling.

Nyhetsbrev – Bra med nyhetsbrev till kommuner om bidrag som föreningar kan söka!

Hemsidan – Ni har en bra med information på er sida, och jag brukar länka den när jag skickar ut föreningsmejl. Men många av era bidrag kan sökas av ideella organisationer, och som tjänsteman i liten kommun med ett stort spann på arbetsuppgifter (Folkhälso- och föreningssamordnare som även jobbar med alkohol, narkotika, dopning eller tobak under skoltid (ANDTS), brottsförebyggande, föräldraskapsstöd och våldsbejakande extremism) så hinner jag inte med att se vilka bidrag som ni har eller att informera föreningarna om dem. Er sida bör bli enklare för den ideella sektorn och ni bör jobba in er mer mot dem så de vet vilka ni är och vad ni kan bidra med.

Samlade data om civilsamhällets villkor – Behov av samlade data mm om alla frågor som rör föreningslivets villkor inkl. idrottsföreningar, det finns idag ingen samlad instans för utom RF som ju är en intresseorganisation.

15. Referenser

- Arvidson, Malin, Johansson, Håkan & Scaramuzzino, Roberto (2017). Advocacy Compromised: How Financial, Organizational and Institutional Factors Shape advocacy Strategies of Civil Society Organizations. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 29 (4), s. 844–856.
- Arvidson, M., Linde, S., & Scaramuzzino, R. (2020). Anpassning eller autonomi:–utvärderingspraktik inom civilsamhällets organisationer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 113-136.
- Danielson, Anna, Zetterberg, Pär och Amnå, Erik (2009). *Bidrag till vad? En kunskapsöversikt över effekter och metoder rörande statliga bidrag till ideella organisationer, En rapport till Ungdomsstyrelsen april 2009.*
- Von Essen, J. (2022). Ideellt arbete: om sega strukturer i en föränderlig tid, i von Essen, J. & Svedberg, L. (red) *Engagemangets gestaltningar: insatser i och utanför civilsamhället*. Studentlitteratur.
- Friberg, K., Lundstedt, A., Wallman Lundåsen, S., & Wijkström, F. (2018). *En allmänning i det offentliga tjänst?: En resa i Allmänna arvsfondens spår.*
- Henriksen, L. S., Smith, S. R., & Zimmer, A. (2012). At the eve of convergence? Transformations of social service provision in Denmark, Germany, and the United States. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23(2), 458-501.
- Johansson, S. (2005). *Kommunalt stöd till sociala ideella organisationer: omfattning, utveckling och former*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Lundberg, E. (2012). Changing balance: The participation and role of voluntary organisations in the Swedish policy process. *Scandinavian Political Studies*, 35(4), 347-371.
- Lundström, Tommy och Wijkström, Filip (2012). *Från röst till service: Vad händer sedan?*, i Wijkström, F. (red) *Civilsamhället i samhällskontraktet*, Stockholm: European Civil Society Press.
- Qvist, H. P. Y., Folkestad, B., Fridberg, T., & Lundåsen, S. W. (2019). Trends in volunteering in Scandinavia. *In Civic engagement in Scandinavia* (pp. 67-94). Springer, Cham.
- SCB (2022). *Det civila samhället 2020: Satelliträkenskaper*.
- Statskontoret (2021). *Statsbidrag till kultur, idrott och friluftsliv. Rapport.*
- Vamstad, J., & Kassman, A. (2021). Historiska förändringar av ungdomars engagemang i civilsamhället–en demokratifråga?. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 124(2).

Wallman Lundåsen, S. (2020). Patterns of civil society organisations' attempts to influence local politicians and local civil servants. *Local Government Studies*, 46(6), 911-933.

Öberg, P., & Svensson, T. (2012). Civil society and deliberative democracy: Have voluntary organisations faded from national public politics?. *Scandinavian political studies*, 35(3), 246-271.

Öberg, P., Svensson, T., Christiansen, P. M., Nørgaard, A. S., Rommetvedt, H., & Thesen, G. (2011). Disrupted exchange and declining corporatism: Government authority and interest group capability in Scandinavia. *Government and Opposition*, 46(3), 365-391.

16. Bilagor

Kommuner som har infört någon form av digitaliserad plattform för hantering av föreningsbidrag

Bollnäs	Vi har i år startat upp en portal som digitalt samordnar kommunens bidragsgivning till föreningar och organisationer.
Borås	Bytt bidragssystem till Actor Smartbook.
Bromölla	Digitaliserat ansökningssystem.
Degerfors	Vi informerar vad gäller våra idrottsföreningar både via mejl och förenings-träffar när bidragsansökningar ska vara kommunen till handa. Bidrags-ansökningar görs via en E-tjänst på kommunens hemsida som ligger ute under en begränsad tid.
Ekerö	Ekerö kommun gjorde 2017 en översyn över de olika bidrag som fanns för olika typer av samfund och föreningar. Man beslöt efter samråd med föreningarna att slå ihop de fem tidigare bidragsformerna till de två bidrags-former som vi har idag. Utöver detta har vi lyft in bidragen i e-tjänster så att de kan sökas digitalt. Vi har också en verksamhet som heter Idélabbet dit man kan vända sig för att få stöd i att gå igenom ens ansökan och få konkreta råd på hur man kan förbättra sina förutsättningar i fördelningen av föreningsbidragen.
Fagersta	Vi arbetar för att digitalisera kommunens samlade bidragsflöde. Framfö-rallt har det hittills förenklats möjligheten att ansökan om lokalt aktivitets-stöd. Även övriga bidrag ansöks idag digitalt, men här behöver kommunen bättre digitala verktyg för att ansökningsprocessen och handläggningen ska bli mer förenklad för såväl förening som kommun.
Gotland	Genom införandet av elektroniska ansökningar, e-tjänst. Att arbeta aktivt med kulturplanen i allt arbete på enheten t ex.
Gävle	Genom digitalisering och utveckling av handläggningsprocessen. Nästan allt som berör föreningslivet är samlat i samma system.
Helsingborg	Vi har/håller på att implementera ett stadsövergripande digitalt system för föreningsregister, lokalbokning samt bidragsansökningar. Helsingborgs stad strävar efter en stark samverkan med civilsamhället på många olika sätt. Konceptet "en väg in" för föreningslivet innebär att underlätta för föreningar att ansöka om ekonomiskt stöd men även en väg in för föreningslivet och civilsamhället att få rådgivning och stöd av stadens förenings-samordnare.
Hultsfred	Vi har fått en extra föreningspott, där förvaltningen själva kan ta snabba beslut om extra föreningsstöd. Nytt utvecklande bidrag- och boknings-system.

Härryda	Vi har precis nyligen gjort om hela föreningsstödet. Det nya föreningsstödet har 7 stödformer jämfört med drygt 20 förut. Det nya stödet är lika för alla föreningar oavsett verksamheternas olika inriktningar. Förut kunde endast så kallade "barn och ungdomsföreningar" söka aktivitetsstöd. Numera kan alla föreningar söka aktivitetsstöd. Det betyder att om tex en pensionärsförening vill göra aktiviteter för barn så kan de söka stöd för detta. Det finns heller ingen begränsning att det måste vara tex idrottsaktiviteter. Eftersom vi samlar stödet kring aktiviteter har vi även lagt in utjämningsfaktorer för att kompensera för det faktum att föreningslivet ser väldigt olika ut och har olika förutsättningar. Det här nya sättet att stödja föreningar bygger på att vi har tillit till föreningslivets förmåga att ta ansvar och att vi stödjer genom hjälp till självhjälp. Vidare sätter stödet aktiviteterna i centrum. Det betyder bland annat att vi inte kräver att deltagare i aktiviteter är medlemmar i föreningen. För varje aktivitet som någon deltar i stärks den sociala sammanhållningen. Nu med det nya stödet kommer vi att följa upp genom stickprover. Redovisning av stöd bygger numera på den kvalitativa delen och erfarenhetsutbyte snarare än den kamerala med kvitton osv. Vi har även tagit fram en ny modell för föreningscertifiering i samverkan med folkbildningens organisationer. Vi kallar det för "Hållbar förening". Det innebär att vi kommer ha löpande kontakt med föreningar utifrån ett kvalitetsperspektiv och i värdegrundsfrågor. Istället för att ha administrativa kontroller.
Höganäs	Vi har tagit fram e-tjänster för ansökan och kommunikation kring bidragsförfarandet.
Kungsbacka	Vi har förenklat genom digitalisering, papperslös hantering.
Lilla Edet	Använder en digital portal för ansökan av bidrag och bokning av tider i lokaler. Alla gör lika.
Lund	Vi är tämligen generösa med vår tid och bjuder gärna in om någon vill ha hjälp med ansökningar eller liknande.
Motala	Vi har digitaliserat ansökan så föreningar söker bidrag direkt i vårt system för föreningar (IBGO).
Munkfors	Införande av ett digitalt ansökningssystem har underlättat för föreningarna men även för oss som handlägger ansökningar.
Mölnadal	Vi har gått från ansökan på skrivbar PDF-blankett till digitala e-tjänster på de flesta bidrag.
Nacka	Genom införandet av ett kommundemensamt digitalt ansökningssystem har vi blivit tvungna att samverka mer mellan berörda nämnder, vilket har lett till ökad kunskap och samsyn kring processer, rutiner och begrepp.
Oxelösund	Alla föreningar söker alla bidrag digitalt och laddar upp alla dokument på ett ställe. Har man inte möjlighet till det finns hjälp att få.
Salem	Nytt digitaliserat bidragssystem R-bok införs under hösten 2022.
Skellefteå	Ja alla föreningar som får bidrag söker det i IBGO dvs digitalt, alla bidrag är då samlade på ett ställe i kommunen men med olika handläggare på förvaltningarna.

Stockholm	Hela processen för ansökan, handläggning och redovisning är digitaliserad. Vi har gedigna informationsträffar för föreningar vid ett par tillfällen i maj, fysiska och digitala, inför stopptid för verksamhetsbidrag. De digitala träffarna som vi införde under pandemin, underlättar mycket för till exempel personer med funktionsnedsättning med flera. Nu kan föreningarna välja om de vill komma på mötet eller delta digitalt. Förvaltningen bjuder in till ett föreningsmöte varje år med föreläsning, information, goda exempel samt möjlighet att ställa frågor inför ansökan om föreningsbidrag. Vi bjuder in till öppet hus vid förändringar av riktlinjer eller ansökningsformulär som vi antingen håller i själva eller köper in en föreningsexpert. Vi samlar kontaktuppgifter till alla föreningar som har kontakt med förvaltningen i ett föreningsregister. Utlysning av kommande föreningsbidrag sker genom vår hemsida, sociala medier och annons i lokaltidning. Men vi skickar också mejl med info till vårt föreningsregister. Vi erbjuder stöd till föreningar i form av telefon, mejl och vid behov möten för att resonera kring verksamhet och bidrag. Varje år ser vi över vårt ansökningsformulär i syfte att förenkla frågorna, förenkla formuleringar, undvika att fråga om uppgifter vi ändå inte behöver osv. När staden införde en väg in på hemsidan för samtliga stöd. När staden i demokrativillkor förtydligade vad som ska efterfrågas i ansökan och redovisning. Det finns ett stadsövergripande nätverk där staden diskuterar de olika arbetssätt som olika förvaltningar tillämpar. Detta möjliggör att fler arbetar på samma sätt. Varje år ser vi över vårt ansöknings- och redovisningsformulär i syfte att förenkla och förtydliga. Vi har anställt en IOP- och föreningsstödssamordnare som ansvarar för att ta kontakt med och informera föreningar kring frågor som bland annat rör föreningsbidrag och IOP.
Tidaholm	Nytt bidragssystem, Rbok.
Timrå	En ingång på hemsidan till programmet Interbook Go där all information finns samlad. Där finns riktlinjer för föreningsbidrag, formulär för ansökan om registrering i föreningsregistret, formulär för ansökan om de olika föreningsbidragen. I programmet kan man även söka tider för bokning av idrottsanläggningar. Från programmet kan man få utdrag av beviljade bidrag.
Tjörn	Digitala moderna verktyg som är användarvänliga både för handläggare och förening. En nära dialog med föreningarna för att minimera handläggningstider och byråkratiska processer. Genomföra platsbesök, få förståelse för föreningarnas verksamhet. Tydliga regelverk att förhålla sig till och att revidera dem ofta utifrån omvärldsanalyser.
Vallentuna	Fritidsförvaltningen har genom både digitala blanketter och från och med i år ett digitalt system för ansökningar som gäller föreningsbidrag. Utmaningen för hela kommunen är att vi gör olika. I stort sett alla förvaltningar har kontakt och samarbeten med föreningslivet och nästan alla hanterar föreningsbidrag. Hur det görs är inte enhetligt. Någon använder blankett, några använder digitalt formulär (enkätverktyg) och vi på fritidsförvaltningen använder ett digitalt boknings- och bidragssystem där ansökningarna ska in.
Västerås	Västerås stad har arbetat mycket med att skapa en tydlig väg in för nya föreningar samt gemensamma riktlinjer att godkänna dem till att kunna söka och beviljas stöd. För föreningar godkända att få stöd har vi en gemensam plattform/föreningsverktyg samt likande riktlinjer mellan nämnder som fördelar stöd.
Örnsköldsvik	Vi har en digital plattform där föreningen har alla sina ansökningar, sina dokument, där vi kan kommunicera med varandra och där alla ansökningar görs. Lätt för både kommunen och föreningarna att se status på bidragen, var i beslutsprocessen de ligger, vad som har betalats ut och föreningarnas årshandlingar finns samlade på ett ställe. Där finns också kontaktuppgifter, medlemsantal och annan information som är viktig.

Har gemensamt styrande dokument	Har gemensam policy för hur bidrag ska handläggas	Har gemensam policy för hur begrepp/ord som har med bidrag att göra används i kommunen	Samordning kring vilka organisationer som får bidrag	Kommuner i enkäten som uppgett att de har Ideellt offentligt partnerskap (IOP) eller liknande
Berg	Ale	Berg	Berg	Borlänge
Bjuv	Berg	Bjuv	Bjuv	Borås
Bollebygd	Bjuv	Bollnäs	Bollnäs	Bromölla
Bollnäs	Bollebygd	Bromölla	Borlänge	Dals-Ed
Bromölla	Bollnäs	Dals-Ed	Borås	Eskilstuna
Eskilstuna	Bromölla	Eskilstuna	Dals-Ed	Falköping
Fagersta	Dals-Ed	Falköping	Ekerö	Finspång
Falköping	Eskilstuna	Flen	Eskilstuna	Flen
Filipstad	Fagersta	Gislaved	Falköping	Gotland
Finspång	Falköping	Gullspång	Finspång	Gullspång
Flen	Filipstad	Hultsfred	Gislaved	Hallstahammar
Gislaved	Finspång	Härryda	Grums	Halmstad
Gotland	Flen	Höganäs	Gullspång	Hammarö
Hallstahammar	Gislaved	Katrineholm	Halmstad	Helsingborg
Halmstad	Gullspång	Kil	Hammarö	Härryda
Hammarö	Gävle	Klippan	Helsingborg	Höganäs
Helsingborg	Halmstad	Kramfors	Hultsfred	Järfälla
Hultsfred	Hammarö	Kävlinge	Härryda	Jönköping
Härryda	Helsingborg	Lomma	Höganäs	Katrineholm
Katrineholm	Hultsfred	Mullsjö	Järfälla	Klippan
Kil	Härryda	Nordanstig	Jönköping	Kramfors
Klippan	Katrineholm	Nordmaling	Karlstad	Köping
Kramfors	Kil	Orust	Katrineholm	Lund
Kristinehamn	Klippan	Oxelösund	Kil	Malmö
Kävlinge	Kramfors	Piteå	Kramfors	Mark
Köping	Kävlinge	Ragunda	Kristinehamn	Motala
Laholm	Köping	Ronneby	Köping	Munkfors
Lilla Edets	Laholm	Rättvik	Laholm	Mölnadal
Lomma	Lomma	Sala	Lilla Edets	Nordanstig
Lund	Mullsjö	Sandviken	Lund	Nordmaling
Malmö	Munkfors	Smedjebacken	Malmö	Nyköping
Mark	Nordanstig	Tidaholm	Mark	Ragunda
Mullsjö	Nordmaling	Tranemo	Motala	Gotland
Munkfors	Orust	Trollhättan	Mullsjö	Sala
Mölnadal	Oxelösund	Umeå	Munkfors	Salem
Nordanstig	Piteå	Valdemarsvik	Mölnadal	Sigtuna
Nordmaling	Ragunda	Värnamo	Nacka	Smedjebacken

Har gemensamt styrande dokument	Har gemensam policy för hur bidrag ska handläggas	Har gemensam policy för hur begrepp/ord som har med bidrag att göra används i kommunen	Samordning kring vilka organisationer som får bidrag	Kommuner i enkäten som uppgett att de har Ideellt offentligt partnerskap (IOP) eller liknande
Nynäshamn	Ronneby	Växjö	Nordanstig	Stockholm
Orust	Rättvik	Vårgårda	Orust	Sundbyberg
Oxelösund	Sala	Örnsköldsvik	Pajala	Svedala
Pajala	Salem		Piteå	Sölvesborg
Piteå	Sandviken		Ronneby	Timrå
Ragunda	Simrishamn		Sala	Tranemo
Ronneby	Sjöbo		Sandviken	Tyresö
Rättvik	Smedjebacken		Simrishamn	Ulricehamn
Sala	Stockholm		Sjöbo	Vännäs
Salem	Strängnäs		Skellefteå	Västerås
Sandviken	Säter		Smedjebacken	Växjö
Sjöbo	Sölvesborg		Stockholm	Vårgårda
Smedjebacken	Tanum		Sundbyberg	Älvkarleby
Stockholm	Tranemo		Säter	Örebro
Sundbyberg	Trollhättan		Södertälje	Örnsköldsvik
Säter	Tyresö		Tidaholm	Östersund
Södertälje	Täby		Tranemo	Östra Göinge
Tanum	Umeå		Trollhättan	
Tidaholm	Valdemarsvik		Täby	
Timrå	Vansbro		Ulricehamn	
Tranemo	Värnamo		Umeå	
Trollhättan	Västerås		Vansbro	
Täby	Växjö		Vimmerby	
Umeå	Vårgårda		Vänersborg	
Valdemarsvik	Örnsköldsvik		Vännäs	
Vansbro			Värnamo	
Vimmerby			Västerås	
Vännäs			Växjö	
Värnamo			Älvkarleby	
Västerås			Örnsköldsvik	
Växjö			Östra Göinge	

Övriga erfarenheter som några kommuner delar med sig av

Vaggeryd	Allt handlar om direkt verbal dialog med föreningar. Sedan så särskiljer vi inte våra föreningar oavsett verksamhetsform, utan utgår i från att alla föreningar bidrar till folkhälsan oavsett ålder eller inriktning.
Ronneby	Enkelt och tydligt regelverk. En ansvarig handläggare/bidrag och sedan en gemensam handläggning i gruppen så att föreningen alltid har kontakt med samma handläggare för ett specifikt bidrag. Helt gått över till digital ansökan och redovisning.
Örnsköldsvik	I lokala brå arbete så finns det representanter från såväl offentlig verksamhet som föreningar - till exempel centrum i samverkan. De som sitter i lokala brå har i sin tur förgreningar till föreningar - såsom kultur och fritidsrepresentant, som även hanterar föreningsbidrag. På detta sätt kan vi ha insyn i vad som görs var.
Klippan	Kommunen har sedan några år minskat ner mängden bidragsformer, har idag ett huvudbidrag, verksamhetsbidrag som skall i princip täcka föreningens hela behov och tas fram i dialog mellan förvaltning, nämnd och föreningen föranlett av en ansökan från föreningen. Utöver verksamhetsbidraget finns ett projekt och arrangemangsbidrag som skall främja föreningsutveckling samt främja publika arrangemang och verksamheter av mer tillfällig karaktär. Kommunalt LOK stöd är borttaget och idag behandlar vi alla föreningar lika oavsett om det är kultur, fritid, idrott eller social förening. Några få undantag görs där IOP skrivs långsiktigt med enskilda föreningar som till exempel brottsofferjouren.
Vimmerby	Lokalt aktivitetsstöd samordnar med riksidsrottsförbundet där kommunen hämtar underlaget så att idrottsföreningar inte behöver göra två separata ansökningar för detta stöd.
Nordanstig	Vi har i vår kommun förenklats en del bidrag genom att slå ihop flera små till ett större verksamhetsbidrag.
Östra Göinge	Vår kommun har en organisation som kallas Göingemodellen vilket gör att vi har en långt gången delegation som gör att tjänstemännen "längst ut" beslutar om och fördelar bidrag enligt de villkor som är fastställda så föreningarna behöver i princip aldrig vänta länge på beslut om bidrag.
Älvkarleby	Vi är en mindre kommun och tillämpar Sandvikenmodellen som bygger på dialogträffar med föreningarna där även politiker är med. Alltid samma datum för sista dag av inlämning av ansökan, endast en ansökningsblankett.
Vårgårda kommun	Jag som föreningsutvecklare och administratör för föreningsbidrag, har varje år några kvällar Förenings Drop-in där föreningsmännskor får komma med sina frågor. Då föreningsbidragen söks digitalt i vår kommun, finns det olika nivåer på kunskap i hur man går tillväga. Jag finns på plats kvällstid 1gång/vecka. Bokar även in tider med enskilda som behöver hjälp och stötta.
Katrineholm	Vi jobbar med "Handboken" ett digitalt hjälpmedel i samma system som bokningar görs. En handbok med tips och hjälp för föreningar att jobba med sin verksamhet och utvecklas. Allt i linje med mål som sätts upp gällande föreningslivet i kommunalplanen och i det idrottspolitiska program som finns.
Möln dal	Vi har gått från ansökan på skrivbar PDF-blankett till digitala e-tjänster på de flesta bidrag.

mucf
Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

